

Pardubický kraj

KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY PARDUBICKÉHO KRAJE

Schváleno usnesením Z/518/20 Zastupitelstva Pardubického kraje
ze dne 25.08.2020

Koncepce rodinné politiky Pardubického kraje byla vytvořena v průběhu let 2018 až 2020 na základě programového prohlášení Rady Pardubického kraje.

Koncepce vznikla v rámci partnerství Pardubického kraje v systémovém projektu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů, reg. č. CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0006233 („Krajská rodinná politika“), který je financován z Operačního programu Zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.

Tuto koncepci připravovala skupina dvaceti krajských odborníků z různých oblastí, dotýkajících se rodinné politiky, tzv. regionální platforma rodinné politiky. Platforma při přípravě koncepce spolupracovala s více než stovkou externích odborných konzultantů, kteří se účastnili kulatých stolů, workshopů a dalších pracovních setkání.

Všem patří velký dík a zároveň prosba o další spolupráci při realizaci této koncepce.

S ohledem na povahu této koncepce a dlouhodobý charakter realizace opatření rodinné politiky, není platnost koncepce časově ohraničena. Koncepce však bude v pětiletých časových intervalech aktualizována.

Členové regionální platformy rodinné politiky Pardubického kraje

Petra Benešová	členka Rady města Litomyšl, vedoucí rodinného centra provozujícího mikrojesle
Ing. Bohumil Bernášek	člen Rady Pardubického kraje zodpovědný za školství
Bc. Milena Brzoňová	ambasadorka (vedoucí) Klubu seniorů Svitavy
lic. Ivana Burešová	regionální pracovnice Odborového svazu zdravotnictví a sociální péče ČR, Českomoravské konfederace odborových svazů ČR
Mgr. Monika Čuhelová	školní psycholožka
Otakar Klepárník	místopředseda představenstva Krajské hospodářské komory Pardubického kraje
Ing. Petr Klimpl	ředitel Úřadu práce České republiky – krajské pobočky v Pardubicích, člen Zastupitelstva města Pardubic
Vladimíra Krejčíková	zástupkyně Sítě pro rodinu, koordinátorka projektů Rodinného a vzdělávacího centra Holoubek Oblastní charity Pardubice
Mgr. Ivana Liedermanová	vedoucí odboru školství, kultury a sportu Magistrátu města Pardubic
Bc. Jana Machová	ředitelka Koalice nevládek Pardubicka, z. s.
RNDr. Eva Malinová	ředitelka úřadu Krajské hospodářské komory Pardubického kraje
Mgr. Jan Mandys, Ph.D.	výzkumný pracovník Univerzity Pardubice v oblasti sociální politiky, vedoucí pracovní skupiny Osoby ohrožené sociálním vyloučením a v obtížné životní situaci Komunitního plánování sociálních služeb města Pardubic
PhDr. Roman Miletín	psycholog, ředitel Poradny pro rodinu Pardubického kraje, člen celorepublikové platformy rodinné politiky
František Moudr, DiS.	krajský poradce pro Pardubický kraj v systémovém projektu MPSV Krajská rodinná politika
Dušan Pávek, dipl. um.	starosta města Jevíčka, se zkušeností ředitele ZUŠ
MUDr. Drahomíra Peřinová	dětská lékařka, odborná poradkyně Pardubického kraje, se zkušeností ředitelky dětského centra
Mgr. Radka Svatošová	ředitelka odboru marketingu Národní rady osob se zdravotním postižením ČR
PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.	speciální pedagožka, odborná asistentka Katedry věd o výchově Univerzity Pardubice, vedoucí pracovní skupiny Osoby se zdravotním postižením Komunitního plánování sociálních služeb města Pardubic
Ing. Pavel Šotola	člen Rady Pardubického kraje zodpovědný za sociální péči a neziskový sektor
Ing. Veronika Tichá	ředitelka Krajské správy Českého statistického úřadu v Pardubicích
Ing. Mgr. Ladislav Traxler	psychoterapeut, manželský, partnerský a rodinný poradce

Stálí externí odborní spolupracovníci regionální platformy

Ing. Hedvika Fialová	vedoucí oddělení informačních služeb Krajské správy Českého statistického úřadu v Pardubicích
Mgr. Monika Jirásková	ředitelka Centra celoživotního vzdělávání - zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje
Ing. Martin Maštálka, Ph.D.	vedoucí Ústavu regionálních a bezpečnostních věd Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice
Bc. Irena Tlapáková	odbor školství Krajského úřadu Pardubického kraje
Ing. Tomáš Vlasák	ředitel Regionální kanceláře pro Pardubický kraj Agentury pro podporu podnikání a investic CzechInvest

OBSAH

NEZASTUPITELNÝ VÝZNAM RODINY	5
VIZE ŽIVOTA RODIN V PARDUBICKÉM KRAJI	7
ANALYTICKÁ ČÁST.....	8
I. Demografické, ekonomické a společenské tendence života rodin v Pardubickém kraji.....	9
I.I Shrnutí základních tendencí života rodin v Pardubickém kraji:	9
I.II Demografický vývoj	10
I.III Vzdělání a vzdělávání	12
I.IV Ekonomická aktivita	14
I.V Sociální zabezpečení, zdravotní péče.....	17
I.VI Domácnosti	19
I.VII Volnočasové aktivity	21
II. Analytická zjištění platformy rodinné politiky a dalších aktérů rodinné politiky v kraji.....	23
II.I Výstupy z kulatých stolů a workshopů	24
II.II Výstupy z dotazníkových šetření	27
II.III SWOT analýza vlivů na život rodin v Pardubickém kraji.....	36
III. Závěrečné shrnutí analytické části krajské koncepce rodinné politiky	37
NÁVRHOVÁ ČÁST.....	38
Obsah návrhové části	39
Přehled cílů a opatření	40
1. Osvěta a výchova ke zdravým vztahům a podpora rodičovství.....	41
1.1 Zdravé vztahy a podpora rodičovství.....	41
1.2 Zvyšování povědomí o významu rodiny.....	43
2. Vytváření příznivých podmínek pro rodinný život.....	46
2.1 Péče o zdraví	46
2.2 Podpora zaměstnavatelů a péče o zaměstnance.....	48
2.3 Podpora místního společenství.....	52
2.4 Podpora a koordinace krajské rodinné politiky	55
3. Podpora a pomoc rodinám v nepříznivé situaci	58
3.1 Dostupnost zdravotních a sociálních služeb	58
3.2 Podpora péče v přirozeném prostředí	60
3.3 Prevence sociálně patologických jevů	62
3.4 Systémová meziresortní spolupráce	64

NEZASTUPITELNÝ VÝZNAM RODINY

Rodina jako základní jednotka společnosti

Rodina je **nejstarší základní společenství**. Je nejtěsněji spjatá svými vztahy uvnitř i navenek. Svými funkcemi a činnostmi **zabezpečuje potřeby svých členů i společnosti** jako celku.

Rodina v historii **prochází neustálými změnami** co do své **velikosti i významu**. **Adaptuje se** přitom na možné proměny či vývojové stupně, kterým se také **pružně přizpůsobuje** a udržuje tak život člověka ve všech jeho sférách a cyklech.

V **nejširším pojetí** můžeme rodinu chápat jako průsečík vztahů jejích členů s nejrůznějšími komponenty prostředí blízkého či vzdáleného spektra.

Úloha rodiny v životě člověka

V jedné ze svých hlavních úloh rodina poskytuje svým členům **péči a ochranu**, zvláště v obdobích, kdy **není s to se o sebe** její člen či členové **postarat**.

Rodina umožňuje svým členům **tělesnou, duševní, duchovní existenci a rozvoj**, dává jim pocit **jistoty a bezpečí**. Pociť **klidu domova v kruhu svých nejbližších** se stává základním atributem, ve kterém jedinec nachází své zdroje a čerpá sílu.

Neplní-li rodina své úlohy, znamená to pro člověka **závažné nebezpečí**, zasahující jej svou **dysfunkcí či afunkcí** na těch **nejcitlivějších místech**.

Funkce rodiny

V průběhu **historického vývoje** se řada funkcí rodiny **změnila**. Se změnami společenských podmínek některé funkce rodiny **ustupovaly** do pozadí nebo zcela **zmizely**, jiné **nabývaly na závažnosti**.

Dříve byla například celá rodina včetně dětí nucena **fyzicky tvrdě pracovat**, aby se jako celek **uživila**. V dnešních podmínkách **práce dětí za účelem obživy** de facto zcela **vymizela**. Naopak dnes stále více **na významu nabývá funkce emocionální** ve smyslu **uspokojení potřeby jistoty a citového zázemí** a také potřeby **seberealizace** pro všechny členy rodinného systému.

V **současné době** určuje místo rodiny ve společnosti několik **základních funkcí**:

Biologicko-reprodukční funkce: má zabezpečovat **udržení života počtem a narozením** nového jedince. Tato funkce se sice může uplatnit mimo rodinu, **v rodině** však nabývá svůj **plný a pravý význam**. Nejde jen o to pouze přivést dítě na svět, ale také mu **zabezpečit potřebné podmínky života** a jeho další **vývoj**.

Ekonomická funkce: v minulosti byla zvláště důležitá rodina jako výrobní složka, v současné době se stala rodina v převažující míře **spotřební jednotkou**, zcela **závislou na výrobní činnosti společnosti**. Ovšem i dnešní rodina si udržuje jisté **prvky výroby**, za něž lze především pokládat **vnitřní činnosti rodiny**, vytvářející hmotné zabezpečení a hospodaření (úklid, příprava stravy a další domácí činnosti, které nejsou pro členy rodiny koníčkem, ale nutností).

Zabezpečovací funkce: netýká se pouze oblasti **materiální**, ale postupně přechází do oblasti **sociální, duševní až duchovní**. Má tedy také v nejširším pojetí poskytovat svým členům **životní jistoty**.

Emocionální funkce: v rodině je vázána na člověka plně **zralého, odpovědného**, pro něhož citový vztah není něčím chvilkovým, ale trvalou **bází jistoty a citovým zázemím** pro **všechny** její členy. Emocionalita je potřebná stejně tak **pro dospělé**, jako **pro děti**, i když zcela **v různé podobě a kvalitě**.

Je třeba zdůraznit, že **zájem o dítě** a sledování **jeho prospěchu** pramení především z emotionality, zajišťující **harmonický život rodiny** i **pocit celkového uspokojení a životního naplnění** pro **všechny** její členy.

Socializačně-výchovná funkce: spočívá v opravdovém **zájmu o dítě** a **kvalitní péči** o ně, v jeho **výchově**, v jeho **přijetí**, **porozumění** jeho vývoji, **potřebám a požadavkům**, jež je nutno náležitým způsobem a s plným zaujetím pro dítě **uspokojovat** a **rozvíjet** všechny jeho schopnosti a možnosti. Při tom je vždy zapotřebí **prosazovat nejlepší zájem a prospěch dítěte**, **ochraňovat** dítě před nepříznivými situacemi a **učit** je, aby bylo **samo schopno jim čelit** a **vyrovnat se** s nimi. Těžištěm socializačně-výchovné funkce rodiny je **prosazování a ochrana dětských práv**, jak jsou obsaženy v Úmluvě o právech dítěte.

Je to právě rodina, ve které dochází k **navazování prvních společenských vztahů**. Rodiče **učí** své děti **reagovat, jednat, přemýšlet**, učí **žádoucím sociálním chováním**, ať se jedná o **respekt k autoritám, upřímnost k přátelům, úctu k lidem okolo sebe, soucit se znevýhodněnými**. K těmto **hodnotám** je dítě primárně **vedeno** svými rodiči. **Pouze takto** lze **vychovat** člověka **silné osobnosti a morálních kvalit**, který bude stát „**na pevných základech**“ a posléze bude schopen **nejen fungovat** ve všech sférách života, **ale i předávat** tyto „pevné základy“ dalším generacím.

Rodina tak **vytváří pilíře**, díky kterým pak **celá společnost může být stabilní** a dobře **fungující**.

Důležitost funkční rodiny

Celek je **víc než jeho části**, **dva jsou více než jeden**, **tři jsou více než dva**. To jsou jednoduchá pravidla a zákonitosti, která mají v úvahách o rodině dvojitou platnost.

Rodina je **základ každé společnosti**. Rodina je **celistvá, samostatná buňka**, která, když funguje, **jako opěrný sloup drží celý společenský systém**. Je-li funkčnost rodiny **narušena**, je **celý systém ohrožen**.

Vážme si rodin, které, ač často nevědomě, **příkladně plní své úlohy a funkce**. Těmto rodinám patří **nejupřímnější poděkování** a také naše **nejvyšší uznání**!

VI ZE ŽIVOTA RODIN V PARDUBICKÉM KRAJI

Pardubický kraj je regionem ...

- *kde se rodinám dobře žije a kde občané kraje jsou si vědomi důležitosti úplných rodin*
- *kde mladí lidé rádi zakládají rodiny a rodiče mají čas na výchovu dětí*
- *kde školy na všech stupních vzdělávají žáky a studenty ke všeobecným a odborným znalostem a také ke zdravým partnerským vztahům, k manželství a rodičovství*
- *kde se ohroženým rodinám, dětem, rodičům, seniorům dostává potřebné míry pomoci*
- *kde občané kraje pečují o své zdraví*
- *kde je dostupná kvalitní zdravotní péče*
- *kde samospráva kraje a obecní samosprávy jsou si vědomy nenahraditelné role rodiny a vytvářejí podmínky a prostředí příznivé pro rodinný život*
- *kde zaměstnavatelé vytvářejí příznivé podmínky pro sladění rodinného a pracovního života*
- *kde si rodin, rodičů, dětí a všech generací v úctě váží veřejná správa, firemní i neziskový sektor*

ANALYTICKÁ ČÁST

Analytická část obsahuje:

- ✓ stručný demografický **přehled vývoje obyvatelstva** Pardubického kraje
- ✓ **výsledky odborných setkání** aktérů rodinné politiky v Pardubickém kraji i v jiných krajích České republiky
- ✓ **výstupy z výzkumných šetření** na témata rodinné politiky mezi veřejností a zaměstnavateli v Pardubickém kraji
- ✓ **celkové shrnutí klíčových zjištění** prostřednictvím SWOT analýzy

I. Demografické, ekonomické a společenské tendence života rodin v Pardubickém kraji

Následující přehled přináší vstupní determinanty dalších úvah v návrhové části. V této části koncepce představujeme klíčové demografické, sociální a ekonomické tendence. Při její přípravě byla využita dostupná data převážně ze zdrojů Českého statistického úřadu až do roku 2018 (data roku 2019 nebyla, až na výjimky, ke dni vydání koncepce k dispozici). V případě hlubšího zájmu o tuto problematiku odkazujeme na Přílohu 1, kde jsou uvedeny veškeré informace podrobně v úplném rozsahu (včetně tabulek, grafů a v případě dostupných dat i podrobnějšího územního pohledu).

I.1 Shrnutí základních tendencí života rodin v Pardubickém kraji:

- Populace **stárne**.
- **Zvyšuje se věk**, ve kterém osoby **zakládají rodiny**.
- Zlepšení zdravotní péče neznamená nutně zlepšení zdraví populace, **rodiny jsou nuceny starat se o jinak závislé osoby** než pouze o děti.
- Primární determinantou pohybu obyvatelstva je migrace. **Nelze v budoucnu očekávat nárůst populace**, jak tomu bylo pro druhé světové válce a následně při generaci tzv. „Husákových dětí“ a naopak **bude docházet k populačnímu poklesu**. **Drobné výkyvy může způsobit jedině příliv zahraničních migrantů** (alespoň krátkodobě) **v závislosti na situaci na trhu práce**.
- Se strukturou trhu práce souvisí tedy i perspektiva zaměstnanosti. Ta se bude odvíjet od celostátních tendencí a případných změn na trhu práce, včetně **dopadů očekávaného ekonomického útlumu**.
- **Nelze očekávat, že by se náklady na důchody výrazně snižovaly, stejně tak další výdaje na sociální zabezpečení**. Do popředí se dostává **problematika péče o závislé osoby v rodině, neboť pomáhající instituce nemají kapacity uspokojit všechny zájemce**.
- **Roste počet domácností jednotlivců a neúplných rodin** a zároveň **klesá počet úplných rodin**. Ve struktuře domácností se projevuje **odkládání vstupu do manželství do pozdějšího věku**, resp. **nahrazování manželství nesezdaným soužitím** či **preferenci života bez partnera** (tzv. single). Působí zde vlivy demografické (včetně stárnutí populace a prodlužování délky života), ekonomické i společenské.
- **Nezaměstnanost** v Pardubickém kraji je sice **jedna z nejnižších** v mezikrajském srovnání, **příjmy domácností však nadále patří také k nejnižším**. Přibližně **každá čtrnáctá domácnost v kraji vychází s příjmem s velkými obtížemi a každá sedmá domácnost s obtížemi**.
- **Podprůměrné mzdy** v kraji mají dopad na **nižší hodnotu starobních důchodů** oproti republikovému průměru.

I.II Demografický vývoj

- K 31. 12. 2018 žilo v Pardubickém kraji **520,3 tisíc obyvatel včetně cizinců**, což je **nejvíce od vzniku kraje** v roce 2000; zároveň jde o čtvrtý nejnižší počet obyvatel mezi kraji ČR. Podíl obyvatel kraje žijících v obcích se statutem města (62 % ke konci roku 2018) je v mezikrajském srovnání pátý nejnižší.
- Z dlouhodobého pohledu působí na **růst počtu obyvatel** v Pardubickém kraji především stěhování. Zatímco saldo **zahraniční migrace** dosahuje v kraji kladných hodnot trvale již od roku 2004, tzv. **vnitřní migrací** (přes hranici kraje v rámci ČR) kraj obyvatele již od roku 2011 ztrácí. Vliv **přirozeného pohybu obyvatel** (rozdíl počtu narozených a zemřelých) je v kraji po roce 2010 při kolísavém průběhu zanedbatelný.
- **Obyvatelstvo kraje, obdobně jako populace celé ČR, dlouhodobě stárne.** V roce 2018 připadalo v kraji na 100 dětí do 15 let již 126 seniorů starších 65 let (jde však o šestou nejnižší hodnotu mezi všemi kraji ČR). Průměrný věk žijících mužů i žen byl v roce 2018 v mezikrajském srovnání rovněž **šestý nejnižší** (41,0 let muži a 43,8 let ženy). Za posledních 10 let zestárla obyvatelstvo kraje o 2,1 roku.
- **Ke konci roku 2018 žilo v kraji 17 575 cizinců, což byl nejvyšší zaznamenaný počet za dobu jeho existence.** Podle státního občanství byli v kraji nejpočetněji zastoupeni občané Ukrajiny (26,5 %) a Slovenska (23,3 %), následovali občané Vietnamu (8,5 %), Polska (7,1 %), Rumunska (6,1 %), Bulharska (5,8 %) a Mongolska (5,1 %). Spolu s přibývajícím počtem cizinců **roste** také jejich **podíl na populaci kraje** – z 1,3 % ke konci roku 2005 (11. podíl mezi kraji) na 3,4 % ke konci roku 2018 (8. podíl).
- Ještě na počátku 90. let minulého století se v kraji ročně rodilo přes 6 tisíc dětí, následoval však prudký **pokles porodnosti** (změna životního stylu, odkládání mateřství do pozdějšího věku). Nejméně dětí za posledních 30 let se v kraji narodilo v roce 2001 (4,5 tis.). Následoval pozvolný růst na maximální hodnotu téměř 5,8 tis. v roce 2008. V dalších pěti letech pak počty živě narozených převážně klesaly (na 5,1 tis. v roce 2013), poté se přes meziroční kolísavý vývoj projevoval **trend mírného růstu** (na 5,5 tis. živě narozených v roce 2018).
- **Již téměř polovina dětí se rodí mimo manželství** (48,9 % v kraji v roce 2018, což je mezi kraji šestá nejnižší hodnota při 48,5% podílu v celé ČR). **Podíl mimomanželských dětí** přitom neustále **roste**, i když v posledních letech stále pomalejším tempem. Ještě na počátku 90. let podíl dětí narozených neprovdaným matkám v kraji nedosahoval ani jedné desetiny a byl v mezikrajském srovnání třetí nejnižší.
- Své **první dítě** rodily ženy v kraji v průměru ve 28,5 letech, což je hodnota 0,5 roku pod průměrem ČR a zároveň pátý nejnižší průměrný věk prvorodiček v mezikrajském srovnání. Za posledních deset let vzrostl průměrný věk prvorodiček v kraji o jeden rok, ve srovnání s rokem 1991 jsou matky při prvním porodu starší o 6,7 roku.
- **Úhrnná plodnost** v kraji mezi lety 1991 a 2001 klesla z 1,91 na 1,13 dítěte na jednu ženu (k zajištění prosté reprodukce je přitom třeba dosažení hranice 2,1 dítěte na ženu). Následoval (přes meziroční výkyvy) postupný nárůst na 1,74 narozených dětí na jednu ženu v kraji v roce 2018, což byl pátý nejvyšší počet mezi kraji. Zároveň je patrný neustálý **posun maximální plodnosti do vyšších věkových kategorií žen** – v kraji z 20 až 23 let před třiceti lety na 29 až 32 let v posledním čtyřletém období (2015 až 2018).
- U všech stupňů vzdělání mají podle sčítání lidu 2011 ženy nejčastěji dvě děti (výjimkou jsou ženy bez vzdělání, mezi nimiž je nejvyšší zastoupení bezdětných; jejich zastoupení v populaci žen je však velmi nízké a jejich vliv na celkovou plodnost minimální). Je patrné, že **ženy s vyšším vzděláním mají v průměru méně dětí**. Nejvyšší hodnota ukazatele plodnosti byla v roce 2011 zjištěna u žen se středním vzděláním bez maturity vč. vyučených.

- **Střední délka života (naděje dožití) se dlouhodobě prodlužuje, a to rychleji u mužů.** Od roku 2001 vzrostla v Pardubickém kraji naděje dožití při narození u mužů o 3,6 roku na 76,5 let (4. nejvyšší naděje dožití mezi kraji) a u žen o 3,3 roku na 82,3 let (6. nejvyšší). Muž ve věku 65 let v kraji má pravděpodobně před sebou ještě 16,5 let života, stejně stará žena 19,8 let. Bez zdravotního omezení (naděje dožití ve zdraví) má podle dostupných dat za ČR v roce 2017 muž ve věku 65 let naději prožít ještě 7,6 roku a žena 8,5 roku.
- **Potratovost** v kraji v posledních letech kolísá (průměrné roční počty potratů se v posledních letech pohybovaly okolo 1,6 tis.), celkově však **vykazuje (stejně jako v celé ČR) klesající trend**, na němž se podílí především pokles počtu uměle přerušovaných těhotenství. Výrazně nižší potratovost ve srovnání s počátkem 90. let souvisí také s vyšší mírou využívání hormonální antikoncepce u žen. Potratovost v kraji (měřeno celou řadou relativních ukazatelů) dlouhodobě patří k nejnižším v mezikrajském srovnání.
- **Roční počty sňatků** se v Pardubickém kraji (i v celé ČR) snižovaly od počátku 90. let v souvislosti se změnami v populačním klimatu, ke kterým po roce 1989 došlo. Vůbec nejméně sňatků bylo v kraji evidováno v roce 2013, a to 2 057 (počátkem 90. let bylo přitom v kraji uzavíráno v průměru 3,5 tis. sňatků ročně). V průběhu roku 2018 bylo v kraji uzavřeno 2 648 manželství, což je nejvíce od lokálního maxima (2 765 sňatků) v roce 2007. Přibližně tři čtvrtiny ženichů i nevěst vstupují do manželství poprvé.
- Změny ve věkové struktuře populace a trend odsouvání uzavření manželství do vyššího věku se odrazily ve struktuře sňatků podle věku snoubenců. Zatímco v roce 2002 tvořily nevěsty mladší 25 let 42 %, v roce 2018 to bylo 15 %. Zastoupení nevěst nad 35 let vzrostlo z 12 % v roce 2002 na 29 % v roce 2018. Ve srovnání s ostatními kraji vyšší zastoupení snoubenců do 30 let se odráží v nižším **průměrném věku při prvním sňatku**, který byl v roce 2018 u mužů (31,8 roku) i u žen (29,1 let) **druhý nejnižší v mezikrajském srovnání**.
- **Počty rozvodů vykazují dlouhodobě s mírnými výkyvy klesající trend.** V kraji bylo v roce 2018 rozvedeno celkem 1 120 manželství, což je nejméně v celé časové řadě od roku 1990. **Pardubický kraj se řadí ke krajům se spíše nižší intenzitou rozvodovosti.** Při setrvání měř rozvodovosti roku 2018 by v kraji skončilo rozvodem 42,8 % manželství, což je při republikovém průměru 44,8 % pátá nejnižší hodnota. **Průměrná délka trvání manželství při rozvodu dosáhla v roce 2018 v kraji 13,5 roku** (v roce 2008 to bylo 12,6 let).
- **Podíl rozvodů s nezletilými dětmi v kraji dlouhodobě převyšuje republikový průměr.** V roce 2018 zaujímaly v kraji 59,9 % ze všech rozvodů, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota v mezikrajském srovnání. Ve struktuře rozvodů s nezletilými dětmi se v posledních letech projevuje pokles podílu rozvodů s jedním dítětem ve prospěch rozvodů se dvěma a více dětmi.
- Podle výsledků projekce obyvatelstva by měl dosavadní nárůst počtu obyvatel Pardubického kraje pokračovat přibližně ještě v následujících deseti letech, **po roce 2030 by již mělo docházet k populačnímu poklesu.** Hlavním důvodem bude ztráta obyvatel přirozenou měnou (převaha počtu zemřelých nad narozenými). Počet obyvatel by měl klesat i díky vnitřnímu stěhování ve vztahu k ostatním krajům ČR. **Jedinou složkou populačního vývoje, u které je v kraji očekávána kladná bilance, je zahraniční stěhování.**
- Nadále **bude pokračovat stárnutí populace**, předpokladem je i prodlužující se naděje dožití. Po vstupu silných populačních ročníků narozených v 70. letech minulého století do věkové kategorie 65letých a starších **dojde k výraznému nárůstu indexu stáří** (po roce 2040 by mělo na 100 dětí mladších 15 let v kraji připadat již více než 190 seniorů).

I.III Vzdělání a vzdělávání

- Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil ČSÚ v Pardubickém kraji **klesá podíl obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání** (z 16,1 % na populaci 15leté a starší v průměru let 2010–2012 na 13,6 % v letech 2016–2018) a naopak roste **podíl vysokoškolsky vzdělaných** obyvatel (z 11,6 % na 15,8 %). Zvolna **přibývá obyvatel, kteří dosáhli vzdělání s maturitní zkouškou** (z 33,2 % v letech 2010–2012 na 34,6 % v průměru let 2016–2018) a naopak **klesá podíl obyvatel, kteří dosáhli středoškolského vzdělání bez maturity** (z 39,2 % na 36,0 %).
- **V porovnání s celou Českou republikou** vykazoval Pardubický kraj v roce 2018 mírně nižší podíl obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání a zároveň také zřetelně **nižší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Naopak středoškolsky vzdělaných obyvatel bylo v kraji** oproti ČR **nadprůměrně** a to se týkalo jak středoškolsky vzdělaných bez maturity, tak těch, kteří vystudovali obory zakončené maturitní zkouškou.
- **Vzdělanost roste rychleji u žen.** Mezi lety 2010 až 2018 vzrostl v kraji počet vysokoškolsky vzdělaných žen o 11 tis. na téměř 35 tis., u mužů o téměř 9 tis. na 33 tis. V populaci 15leté a starší byl v posledních pěti letech již podíl vysokoškolaček mezi ženami vyšší oproti zastoupení vysokoškoláků mezi muži. Obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání ubylo, a to především zásluhou žen, jejichž počet klesl z téměř 45 tisíc v roce 2010 na 34 tisíc v roce 2018 (i vlivem vymírání starších ročníků s v průměru nižší úrovní vzdělanosti). Počet mužů se základním vzděláním a bez vzdělání se v kraji oproti roku 2010 téměř nezměnil a pohyboval se okolo 25 tisíc.
- Dlouhodobě největší zastoupení v populaci mají středoškolsky vzdělaní obyvatelé. V roce 2018 tvořili 73,1 % ze všech 15letých a starších mužů v kraji, u žen byl tento podíl 69,0 %. **Mezi středoškolsky vzdělanými muži je vyšší zastoupení osob bez maturity, zatímco mezi ženami s maturitou.**
- **Vývoj počtu dětí v mateřských školách koresponduje s vývojem porodnosti.** Nejvíce dětí bylo v MŠ v kraji zapsáno ve školním roce 2014/15. Následující pokles počtu dětí v MŠ byl zároveň doprovázen i klesajícím počtem dětí na třídu. V kraji bylo ve školním roce 2018/2019 celkem 318 mateřských škol s 780 třídami, ve kterých působilo 1 520 učitelů (z toho 99 % žen). Mateřské školy navštěvovalo 18 398 dětí, což činilo průměrně 23,6 dětí na jednu třídu (s maximem 24,4 v letech 2012/13 a 2013/14). Průměrný věk dětí nově nastupujících do mateřských škol v kraji ve školním roce 2018/2019 byl 2,8 roku (45 % nově nastupujících dětí bylo mladších 3 let).
- V kraji bylo ke konci roku 2018 celkem 36 **dětských skupin** o celkové kapacitě 524 míst, s nejčastější kapacitou 12 dětí v jedné dětské skupině. V téže době byly v kraji evidovány 3 **mikrojesle** o maximální kapacitě 4 dětí v jednom zařízení.
- Na rozdíl od mateřských škol se na **základních školách** v kraji počet žáků na třídu od školního roku 2012/13 zvyšuje v souvislosti s **rostoucím počtem žáků od školního roku 2011/12**. Tato skutečnost se od školního roku 2013/14 projevuje také každoročně zvyšujícím se počtem otevřených tříd. V kraji bylo ve školním roce 2018/2019 celkem 251 základních škol s 2 327 třídami, ve kterých působilo 3 181 učitelů (z toho 85 % žen; na prvním stupni činil podíl žen 94 %, na druhém stupni 76 %). Školy navštěvovalo 46 496 dětí, což činilo průměrně 20 žáků na jednu třídu (s minimem 18,7 v roce 2011/12).
- Na **středních školách** v kraji došlo k výraznému snížení počtu žáků mezi školními roky 2009/10 až 2014/15 (v denním studiu o 4,9 tis. na 20,8 tis.); pokles byl následně vystřídán stagnací. Ve školním roce 2018/19 bylo v kraji celkem 74 středních škol s celkem 1 014 třídami, ve kterých působilo 1 990 učitelů (z toho 59 % žen). Školy navštěvovalo 21 870 žáků, z toho téměř 96 % v denním studiu.
- V rámci **středoškolského vzdělávání** mají dlouhodobě nejvyšší podíl žáků odborné **obory** zakončené maturitní zkouškou (45,8 % v kraji ve školním roce 2018/19), následují všeobecné obory (gymnaziálního typu) s maturitní zkouškou (27,4 % ve školním roce 2018/19) a střední vzdělávání s výučním listem (23,3 % ve školním roce 2018/19). Minoritní postavení pak mají nástavbové studium (3,1 % ze všech žáků středních škol ve školním roce 2018/19) a střední vzdělávání – převážně dvouleté učební obory bez maturity a bez výučního listu (0,5 % ve školním roce 2018/19).

- Počet studentů **vysokých škol** studujících v kraji (zahrnutí studenti Univerzity Pardubice i detašovaných pracovišť vysokých škol se sídlem v jiných krajích) začal od akademického roku 2012/13 po předchozím nárůstu a následné stagnaci klesat; pokles se však postupně zpomaluje. V akademickém roce 2018/19 studovalo na území kraje vysokou školu 6 436 osob se státním občanstvím ČR, což je o 39 % méně než v roce 2011/12, kdy byl zaznamenán maximální počet studentů. Počet osob se státním občanstvím ČR a trvalým bydlištěm v kraji studujících vysokou školu (i mimo kraj) ve stejném období klesl o 31 % na 11 944.
- **Podle výsledků projekce by měl počet obyvatel mladších 30 let v kraji postupně klesat** ze současných téměř 165 tisíc (31,7 % populace kraje), na 152 tis. v roce 2070 (30,5 % odhadovaného počtu obyvatel). **Do roku 2030** by mělo při předpokládaném poklesu počtu **narozených** v kraji ubývat dětí ve věku docházky do **mateřských škol** (2– 5 let). Snižovat by se měly i počty dětí ve věku, kdy navštěvují **první stupeň ZŠ** (6–10 let), naopak dětí ve věku odpovídajícímu **druhému stupni ZŠ** (11–15 let) by mělo přibývat. Přírůstek lze do roku 2030 očekávat také u počtu osob ve věku **středoškolského** (16–19 let) i **vysokoškolského vzdělávání** (20–24 let). Počet mladých osob (ve věku 25–29) **vstupujících na trh práce** by se měl naopak snížit.

I.IV Ekonomická aktivita

- Na změny ve struktuře obyvatelstva podle ekonomické aktivity a věku působí celá řada vlivů – od demografického vývoje (zejména stárnutí populace) přes legislativní vlivy (např. prodlužování věku odchodu do důchodu), ekonomické aspekty (situace na trhu práce) až po vlastní preference obyvatelstva (např. studium, mateřství, předčasný důchod).
- V letech 2013 až 2018 tvořilo pracovní sílu (zaměstnaní + nezaměstnaní) v kraji v průměru 263 tis. osob, což je **nejvyšší počet ekonomicky aktivních od počátku sledování** v roce 1993 (Výběrovým šetřením pracovních sil ČSÚ). **Počty ekonomicky neaktivních** (hodnocena kategorie 15letých a starších tvořená zejména studenty, nepracujícími starobními důchodci, dlouhodobě nemocnými nebo invalidními osobami či osobami na rodičovské dovolené) **po dlouhodobém růstu** poklesly v posledních pěti letech na 174 tis. osob.
- **Ženy** jsou **na ekonomicky aktivních** osobách v kraji dlouhodobě zastoupeny v průměru 44 % s tendencí **mírného růstu** v posledních deseti letech. Podíl žen **mezi ekonomicky neaktivními** naopak **dlouhodobě mírně klesá** – ze 65 % v polovině 90. let na současných 60 %. **Míra ekonomické aktivity** (podíl počtu ekonomicky aktivních na počtu všech osob 15letých a starších) **u žen** (52,9 % v kraji v roce 2018) **dlouhodobě zaostává za mírou ekonomické aktivity mužů** (67,7 %), **rozdíl se však postupně snižuje**.
- **Rozdíly v míře ekonomické aktivity mužů a žen jsou patrné především mezi mladými lidmi do 35 let** (vyšší zastoupení žen mezi osobami na rodičovské dovolené, delší studijní příprava žen na své budoucí zaměstnání). **Nížší ekonomická aktivita žen je i ve věkové kategorii 55–64 let**, i když postupná změna věku, při kterém vzniká nárok na odchod do důchodu, vede v posledních 10 letech ke zmenšování rozdílu míry ekonomické aktivity mezi pohlavími hlavně ve věkové kategorii 55–59 let.
- **Rostoucí počet 60letých a starších** ekonomicky aktivních osob (i v souvislosti s prodlužováním věku odchodu do penze) je doprovázen ještě výraznějším nárůstem počtu seniorů v kategorii ekonomicky neaktivních (silné populační ročníky, prodlužování střední délky života). V roce 2018 byly tyto osoby mezi všemi ekonomicky neaktivními staršími 15 let zastoupeny již 67 %, což je nejvíce od počátku sledování v roce 1993.
- Po poklesu zaměstnanosti vlivem ekonomického útlumu po roce 2008 nastalo oživení na trhu práce a počet zaměstnaných osob nejprve mírně a následně zřetelně rostl. **V roce 2018 pak počet zaměstnaných** meziročně vzrostl o 1,6 % na 258,6 tis. osob, což je **nejvyšší počet od roku 1993**. Zatímco počet zaměstnaných juniorů (hodnocena věková kategorie 20–29 let) v posledních letech vykazoval převážně klesající trend (demografické vlivy, preference studia), počet zaměstnaných ve věku 55 až 64 let se neustále zvyšoval (rovněž v důsledku demografického vývoje, ale i vlivem prodlužování věku odchodu do důchodu).
- Oproti republikovým hodnotám **v kraji zjišťujeme výrazně nadprůměrnou míru zaměstnanosti juniorů** (v roce 2018 byla nejvyšší mezi všemi kraji). **Míra zaměstnanosti osob v předdůchodovém věku naopak dlouhodobě za průměrem ČR zaostává** (v roce 2018 byla čtvrtá nejnižší v mezikrajském žebříčku).
- Ve srovnání s republikovými podíly je zastoupení vysokoškolsky vzdělaných zaměstnaných osob v kraji nižší, přitom podíl středoškoláků bez maturity v kraji průměr ČR převyšuje. Mezi zaměstnanými ženami je patrný oproti mužům rychlejší nárůst počtu i podílu vysokoškolsky vzdělaných. **Od roku 2008 je v kraji zastoupení vysokoškolaček mezi zaměstnanými ženami trvale vyšší než podíl vysokoškoláků mezi zaměstnanými muži**.
- **Z hlediska postavení v zaměstnání tvoří největší podíl zaměstnaných osob zaměstnanci vč. členů produkčních družstev** (85,8 % v kraji v roce 2018, což je 3. nejvyšší podíl mezi kraji, absolutně 221,8 tis. osob). V postavení podnikatelů (tj. zaměstnavatelů a pracujících na vlastní účet) působilo v roce 2018 v kraji 13,9 % zaměstnaných osob (celkem 35,9 tis. osob). **Podíl podnikatelů v kraji**

dlouhodobě patří k nejnižším v mezikrajském srovnání (v roce 2018 třetí nejnižší za Karlovarským a Moravskoslezským krajem při republikovém podílu 16,5 %). **Za průměrem ČR výrazněji zaostává podíl pracujících na vlastní účet** (v roce 2018 v kraji 10,3 % všech zaměstnaných, v ČR 13,3 %). **Mezi podnikateli mají dlouhodobě převahu muži** – počet zaměstnavatelů je v kraji téměř 3x vyšší než počet zaměstnavatelek, mužů pracujících na vlastní účet je 2x více než žen.

- V dlouhodobém pohledu (hodnoceno 15leté období) je patrný **rostoucí trend počtu zaměstnaných v sekundárním sektoru** (průmysl a stavebnictví) **v kraji**. Ještě rychleji **roste počet zaměstnaných v terciárním sektoru** (tržních i netržních službách). Počet zaměstnaných v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví a rybářství) se po předchozím prudkém poklesu po roce 2005 stabilizoval. **Zaměstnanost v sekundárním sektoru v kraji nadále patří k nejvyšším v mezikrajském srovnání** (v roce 2018 byl se 44,7% podílem 4. nejvyšší), a to zejména díky zpracovatelskému průmyslu. Zaměstnanost ve službách v kraji (51,3 %) zůstává v roce 2018 v mezikrajském srovnání 4. nejnižší. V roce 2018 se podílem 4,0 % zaměstnaných v primárním sektoru kraj řadil na 5. místo.
- Zatímco více než polovina **mužů** v kraji pracuje v sekundárním sektoru = průmyslu a stavebnictví (57 % v roce 2018 při republikovém průměru 48 %), mezi **ženami** výrazně převládá uplatnění v terciární sféře = tržních i netržních službách (68 % v kraji při 74% podílu za celou ČR). Při pohledu na **podrobnější odvětvové třídění** je patrné v kraji výrazně nižší zastoupení žen ve stavebnictví (muži 11,4 %, ženy 1,4 %) a v dopravě a skladování (muži 6,0 %, ženy 3,5 %). Vyšší zastoupení mají naproti tomu ženy v obchodě (muži 9,1 %, ženy 13,1 %), vzdělávání (muži 1,7 %, ženy 11,9 %) a zdravotní a sociální péči (muži 2,2 %, ženy 12,3 %).
- Z hlediska **hlavních tříd zaměstnání** byly ženy oproti mužům v kraji více zastoupeny ve třídách Specialisté, Úředníci, Pracovníci ve službách a prodeji, Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. Oproti republikovému průměru byli v kraji v roce 2018 u obou pohlaví podprůměrně zastoupeni Specialisté a nadprůměrně zastoupeni mezi muži Řemeslníci a opraváři, mezi ženami Úředníci i Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.
- V roce 2018 mělo v kraji **několik zaměstnání** 7,9 tis. osob, což je o 2,3 tis. osob méně oproti předchozímu roku, kdy bylo dosaženo maxima za posledních 20 let. Na celkovém počtu zaměstnaných se tyto osoby podílely 3,1 % (při republikovém průměru 2,6 %), což představuje **pátý nejvyšší podíl v mezikrajském srovnání**.
- Ve všech stupních ekonomické aktivity měly v kraji podle sčítání lidu v roce 2011 ženy nejčastěji dvě děti. U ekonomicky neaktivních je patrný vyšší podíl žen, které mají 3 a více dětí než u ekonomicky aktivních (ve skupině neaktivních je zastoupena starší generace žen s v průměru více dětmi, než je současný standard). Nezaměstnané ženy měly oproti zaměstnaným častěji 3 a více dětí, méně často 2 děti. Mezi podnikatelkami bylo méně bezdětných, častěji měly 2 děti než celá populace žen 15letých a starších. **S rostoucím věkem míra ekonomické aktivity žen s dětmi neustále roste** a zároveň se snižují její rozdíly podle počtu dětí. Maximálních hodnot dosahovala míra ekonomické aktivity žen s dětmi v kraji mezi 40. až 49. rokem věku. Míra ekonomické aktivity bezdětných žen byla naopak nejvyšší v mladších věkových kategoriích (25 až 34 let).
- Data o dojíždě za prací a do škol byla zjišťována při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011; více než třetina respondentů (v kraji téměř 36 %) přitom neuvedla, zda za prací dojíždí. Vyjíždějící z obce se na celkovém počtu vyjíždějících podíleli v roce 2011 v kraji 62 %, což je 7 procentních bodů nad republikovým průměrem. Dojíždějících do zaměstnání do obcí kraje (54,6 tis. osob) bylo o 6,4 tis. méně než vyjíždějících (61,0 tis. osob). **Ženy častěji než muži dojížděly za prací na kratší vzdálenosti**, tedy v rámci daného správního obvodu ORP, muži naproti tomu častěji vyjížděli do jiných krajů a do zahraničí. V případě **vyjížděky do škol** (včetně pracujících studentů a učňů 26,4 tis. osob) denně vyjížděly dvě třetiny studujících, častěji denně vyjížděli muži než ženy.

- Významným faktorem, ovlivňujícím velikost mezd a jejich rozdíl mezi pohlavími, je (kromě věku, vzdělání, odvětví zaměstnanosti, hlavních tříd zaměstnání atd.) i délka pracovní doby. V posledních 10 letech se podle Výběrového šetření pracovních sil v kraji snížil průměrný **počet odpracovaných hodin** u mužů ze 41,8 na 41,1 hodin v roce 2018 a u žen z 38,5 na 37,9 hodin (hodnoceno včetně kratších pracovních úvazků). Průměrný počet odpracovaných hodin v kraji přesto zůstal pod celostátním průměrem. **Ve srovnání s EU nejsou kratší úvazky v ČR příliš využívány. Práce na kratší úvazek je v ČR doménou žen.**
- Platová úroveň v nepodnikatelské sféře je vyšší než mzdová úroveň ve sféře podnikatelské. Tyto rozdíly se zvětšují s rostoucím věkem zaměstnanců. **Úroveň mezd mužů je dlouhodobě vyšší než úroveň mezd žen.** V podnikatelské sféře byl v kraji v roce 2018 medián mezd mužů oproti mediánu mezd žen vyšší o 21,2 %. V nepodnikatelské sféře byl medián platů mužů vyšší než medián platů žen o 13,9 %. Medián mezd i platů (především u mužů) v Pardubickém kraji patří v mezikrajském srovnání k nejnižším.
- Hodnotou ukazatele **GPG** (Gender Pay Gap udává rozdíl mezi mediánem mezd mužů a žen, vztažený k mediánu mezd mužů) **v podnikatelské sféře** Pardubický kraj v roce 2018 (17,5 %) obsadil **druhou nejnižší pozici** v mezikrajském srovnání, **v nepodnikatelské sféře** (12,2 %) pak **čtvrtou nejnižší pozici.**
- **Ke konci roku 2018 bylo na úřadech práce v kraji registrováno celkem 7 914 uchazečů o zaměstnání,** což bylo (při srovnání koncových ročních stavů) **nejméně od konce roku 1996. Podíl nezaměstnaných osob v kraji v posledních pěti letech patří k nejnižším v mezikrajském srovnání.** Ke konci roku 2018 byl hodnotou 2,19 % **3. nejnižší** za Prahou a Plzeňským krajem; podíl nezaměstnaných mužů činil 2,20 % a žen 2,18 %. Na konci prosince 2019 byla nezaměstnanost v kraji druhá nejnižší za Prahou.
- Zároveň se **nadále zvyšovala nabídka pracovních míst hlášených úřadům práce.** Ke konci roku 2018 bylo na úřadech práce v kraji evidováno již téměř 36 tis. pracovních míst, tj. **nejvíce od počátku 90. let minulého století.** Na jednoho uchazeče o zaměstnání tak v kraji na konci roku 2018 připadalo 4,5 nabízených pracovních míst při republikovém průměru 1,4.
- **Ve struktuře uchazečů o zaměstnání roste podíl osob evidovaných na úřadech práce po dobu kratší než 6 měsíců** (78 % v kraji ke konci roku 2018). Zároveň se výrazně snižuje zastoupení uchazečů v evidenci déle než 1 rok (na 11 % ke konci roku 2018, což je nejnižší hodnota mezi kraji). Průměrná délka evidence se v kraji od roku 2013 snížila o polovinu na 251 dní na konci roku 2018 (v celé ČR vzrostla o 11 dní na 574 dní). Muži jsou na úřadech práce dlouhodobě evidováni v průměru kratší dobu než ženy.
- V návaznosti na měnící se věkovou skladbu populace i situaci na trhu práce včetně legislativních změn (např. prodlužující se věk odchodu do penze) dochází postupně ke změnám ve struktuře uchazečů o práci podle věku. Jestliže průměrný věk uchazečů na konci roku 2018 dosahoval v kraji 42,6 roku, před deseti lety činil 39,7 roku. Ve sledovaném období se v kraji **výrazně snížil podíl uchazečů mladších 25 let** na všech uchazečích (ze 17,9 % na 12,5 %), na druhé straně zřetelně **rostlo zastoupení uchazečů ve věku 60 až 64 let** (z necelých 3 % před deseti lety na současných více než 9 %).
- **Rychleji rostoucí počet pracovních míst určených pro osoby s nižšími kvalifikačními nároky se odráží i ve vývoji počtu uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno pracovní místo podle vzdělání.** Jestliže ve skupině osob se základním vzděláním či bez vzdělání v kraji se počet volných míst dostal nad počet uchazečů v kraji již ve 2. čtvrtletí 2016 a ve skupině osob se středním vzděláním bez maturity od února 2018, mezi středoškoláky s maturitou i vysokoškoláky byl i na konci roku 2019 nadále vyšší počet uchazečů o zaměstnání než volných míst s těmito kvalifikačními nároky.

I.V Sociální zabezpečení, zdravotní péče

- Ve struktuře výdajů na dávky státní sociální podpory a péstounské péče v kraji zjišťujeme oproti republikové **nadprůměrné zastoupení výdajů na dávky spojené s dětmi** (rodičovský příspěvek, příspěvek na dítě a dávky péstounské péče) a výrazně **nižší podíl výdajů týkajících se příspěvku na bydlení**. Většina dávek má v uvedeném období co do počtu vyplacených dávek i co do celkových výdajů na dávku klesající, popřípadě kolísavou tendenci; **jediná dávka**, u které byl u obou zmíněných ukazatelů zaznamenán jednoznačný **nárůst, jsou dávky péstounské péče. Výdaje na dávky SSP a PP na jednoho obyvatele kraje** mezi lety 2013–2018 spíše mírně kolísaly a průměrně činily 3 302 Kč.
- **V počtu vyplacených dávek** státní sociální podpory vč. péstounské péče v kraji tvoří dlouhodobě největší část rodičovský příspěvek (40 % všech dávek v roce 2018) a příspěvek na dítě (36 %), **v objemu vyplacených dávek** však největší částka připadá na rodičovský příspěvek (68 %). Mezi příjemci **rodičovského příspěvku** tvoří rozhodující část ženy (více než třetina z nich je ve věku 30 až 34 let). Příjemců-mužů bylo v kraji v posledních dvou letech 185 (nejvíce 35letých a starších), naproti tomu žen bylo téměř 13,5 tisíc.
- Významnou součástí systému sociálního zabezpečení je **příspěvek na péči** určený osobám starším 1 roku závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Mezi příjemci dlouhodobě převládají **ženy** (61 % z celkového průměrného měsíčního počtu 19,8 tis. dávek v kraji v roce 2018), a to zejména **v seniorském věku**. V přepočtu **výdajů** na příspěvek na péči (1,5 mld. Kč v roce 2018) **na tis. obyvatel** se kraj umístil na **2. nejvyšší pozici** mezi kraji.
- V situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba hledat optimální formu náhradní péče, což je též jedním z úkolů orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Mezi formy náhradní rodinné péče patří dle občanského zákoníku péstounská péče, poručenství, svěření dítěte do péče jiné osoby či osvojení. Počet dětí v **náhradní rodinné péči vzrostl** od roku 2010 v kraji o více než polovinu, v roce 2018 se týkal téměř 900 dětí, což představuje 8,8 dětí na 1 000 osob do 18 let. **Podíl 9,3 % zdravotně postižených dětí mezi dětmi v náhradní rodinné péči v kraji** (v průměru posledních tří let) je **nejvyšší mezi všemi kraji**.
- Počet dětí a mladistvých s **nařízenou ústavní výchovou poklesl** v kraji od roku 2010 téměř o třetinu na 242 osob v roce 2018 (2,4 osoby v přepočtu na 1 000 osob mladších 18 let).
- Podle údajů ČSSZ pobírala v kraji ke konci roku 2018 **některý z důchodů více než čtvrtina populace** (147,8 tis. osob), z toho bylo 59 % žen. Nejvyšší počet příjemců pobírá **důchod starobní**, a to 121,9 tis. osob (z toho 60,1 % žen), čtvrtina z nich v kombinaci s pozůstalostním důchodem.
- **Oproti roku 2010** je patrný **největší nárůst** u **příjemců starobních důchodů plných sólo** (v kraji do roku 2018 téměř o 9 tis. osob, tj. o 10,9 %). Další kategorií s **nárůstem** počtu příjemců jsou důchody **pro invaliditu 2. stupně sólo** (o 1,1 tis. osob, tj. o 36,5 %) a **vdovecké důchody kombinované** (téměř o 250 osob, tj. o 5,4 %). Příjemců důchodů **pro invaliditu 3. a 1. stupně i sirotčích důchodů** naopak oproti roku 2010 **ubýlo**.
- Rychleji rostoucí naděje dožití mužů se odráží i v **rychlejšímu nárůstu počtu příjemců starobních důchodů mužského pohlaví oproti ženám**. Ženy sice stále mají mezi příjemci starobních důchodů převahu, avšak podíl mužů neustále roste – ve skupině příjemců starobních důchodů plných sólo (bez souběhu) se podíl mužů mezi roky 2010 až 2018 v kraji zvýšil ze 46 % na 48 %. Počty příjemců starobních důchodů podle pohlaví se sice neustále sbližují, v případě průměrných důchodů tomu však tak není. **Průměrné starobní důchody (sólo bez souběhu) mužů dlouhodobě převažují nad důchody žen** – v roce 2010 v kraji o 1,9 tis. Kč (tj. o 20,6 %), v roce 2018 pak o 2,3 tis. Kč (tj. o 20,3 %).

- Průměrná výše starobního důchodu plného sólo (bez souběhu) vzrostla v kraji oproti roku 2010 o 23 % na 12 190 Kč v prosinci 2018. Za republikovou hodnotou starobní důchody v kraji zaostávají v průměru o 245 Kč a jsou čtvrté nejnižší mezi kraji. **Podprůměrné důchody v kraji korespondují s nižší hodnotou průměrných mezd.** Průměrná měsíční výše starobního důchodu plného sólo u mužů v prosinci 2018 (13 361 Kč) byla čtvrtá nejnižší mezi kraji, u žen (11 111 Kč) se jednalo o hodnotu uprostřed mezikrajského žebříčku.
- V kraji i celé ČR nadále **roste počet i podíl osob odcházejících do předčasného starobního důchodu, tempo růstu se však postupně zpomaluje.** Od roku 2010 vzrostl jejich podíl v kraji o 8,6 procentních bodů na 31,2 % ze všech příjemců starobních důchodů v roce 2018, absolutně se jednalo o 38 tis. osob. **Pardubický kraj se dlouhodobě vyznačuje druhým nejvyšším podílem příjemců předčasných starobních důchodů za Krajem Vysočina.** Typické je **vyšší zastoupení příjemců předčasných starobních důchodů mezi muži** (34,5 % všech starobních důchodců-mužů v kraji v roce 2018 oproti 29,1% podílu mezi ženami).
- K nejčastěji využívaným pobytovým službám patří **domovy pro seniory a domovy se zvláštním režimem** (ty poskytují pomoc osobám trpícím duševním onemocněním, závislostí na návykových látkách, Alzheimerovou chorobou či jinou formou demence). V posledních letech je v kraji patrný kolísavý vývoj počtu lůžek v domovech pro seniory doprovázený rostoucím počtem lůžek v domovech se zvláštním režimem. Mezi roky 2010 a 2018 vzrostl celkový počet lůžek v úhrnu za oba typy služeb z 2 440 na 3 217 (po přepočtu na 1 000 obyvatel 65letých z 30 na 31 lůžek), počet neuspokojených žádostí o umístění klesl z necelých 3 tis. na 2,4 tis. (pokles počtu žádostí v domovech pro seniory byl brzděn rostoucím zájmem o umístění v domovech se zvláštním režimem).
- Podle posledních dostupných údajů za rok 2016 bylo v obcích kraje k dispozici téměř 1,8 tis. bytů v **domech s pečovatelskou službou**, což v přepočtu na tisíc obyvatel pětadesátiletých a starších znamenalo téměř 18 bytů při republikovém průměru 17 bytů.
- **Nejčastěji využívanou** terénní nebo ambulantní sociální službou je **pečovatelská služba**. Tuto službu v kraji využívá v průměru za posledních pět let kolem 5 tis. osob ročně, a to **převážně z řad seniorů**. Mezi klienty mají převahu ženy (v roce 2018 v kraji ze 69 %). **Výdaje na poskytování pečovatelské služby vykazují rostoucí trend**, v roce 2018 činily v kraji 172,6 mil. Kč a v přepočtu na 1 uživatele této služby (36,6 tis. Kč) byly za posledních deset let nejvyšší. Dlouhodobě rovněž **narůstá počet klientů a výdaje na odlehčovací služby a denní stacionáře**.
- **Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi** v kraji využívá kolem 2 tis. klientů, přičemž v roce 2018 činily výdaje téměř 40 mil. Kč (20 tis. Kč na uživatele).
- V roce 2018 působilo ve zdravotnických zařízeních v Pardubickém kraji celkem 2 103 lékařů (přepočtené počty). **Počet obyvatel připadajících na jednoho lékaře v kraji je dlouhodobě nad republikovým průměrem**; po předchozím poklesu se v posledních dvou letech ustálil na 247 osobách (při republikovém průměru 212 osob). **Počet lůžek v nemocnicích na tisíc obyvatel** v kraji dlouhodobě **pozvolna klesá**, v posledních pěti letech se ustálil na 4,9 (při republikovém průměru 5,7).
- **V kraji lze pozorovat nadprůměrnou návštěvnost ordinací praktických lékařů pro dospělé** (5. nejvyšší mezi kraji v průměru let 2016 až 2018) **i pro děti a dorost** (nejvyšší spolu s Královéhradeckým krajem) v přepočtu na obyvatele dle věku. **Ženy** přitom dlouhodobě **vyhledávají tuto zdravotní péči** (včetně zubních lékařů, ambulantních specialistů i rehabilitačních zařízení) **častěji než muži**.
- **Průměrná ošetrovací doba v nemocnicích akutní péče se nadále zkracuje**; v průměru let 2016–2018 v kraji činila 8,0 dne (v ČR 8,2 dne). **U žen je ošetrovací doba na akutním lůžku** (7,7 dne v kraji v průměru let 2016–2018) **dlouhodobě kratší než u mužů** (8,5 dne), z hlediska věku pacienta se v posledních třech letech v kraji pohybovala od 6 dní u dětí a mládeže do 18 let až po téměř 11 dní u 65letých a starších.

I.VI Domácnosti

- Podle výsledků sčítání lidu v kraji i celé ČR dlouhodobě **roste počet domácností jednotlivců a neúplných rodin**, na druhé straně **klesá počet úplných rodin**. Ve struktuře domácností se projevuje odkládání vstupu do manželství do pozdějšího věku, resp. nahrazování manželství nesezdaným soužitím či preference života bez partnera (tzv. single). Působí zde vlivy demografické (včetně stárnutí populace a prodlužování délky života), ekonomické i společenské. Mezi sčítáními lidu v letech 1991 a 2011 vzrostl počet domácností jednotlivců v kraji téměř o 40 % ze 45 tis. na 63 tis. (v celé ČR o necelých 31 %). Zároveň ve stejném období došlo v kraji k téměř patnáctiprocentnímu poklesu počtu úplných rodin ze 127 tis. na 108 tis. doprovázenému 46% nárůstem počtu neúplných rodin (ze 17 tis. na 25 tis.).
- Oproti republikovým hodnotám se **v kraji** dlouhodobě projevuje **nadprůměrné zastoupení úplných rodin** (především s ekonomicky závislými dětmi ve věku 0–25 let); **podíl neúplných rodin i domácností jednotlivců naopak průměru ČR** podle výsledků sčítání lidu **nedosahuje**. Oproti roku 1991 se ve struktuře rodinných domácností v kraji snížilo zastoupení úplných rodin se závislými dětmi (ze 49 % na 34 %), naopak podíl úplných rodin bez závislých dětí vzrostl (ze 39 % na 47 %). Zvýšilo se i zastoupení neúplných rodin, ať již s dětmi (z téměř 7 % na 10 %), či bez dětí (z 5 % na 9 %).
- Ve srovnání s republikovými hodnotami je **v kraji vyšší průměrný počet členů domácností** – v roce 2011 připadalo v kraji na jednu hospodařící domácnost v průměru 2,42 členů při celorepublikovém průměru 2,34. Hospodařící domácnost je tvořena osobami, které společně hradí výdaje domácnosti (včetně dětí, které do domácnosti patří).
- Z celkového počtu 207,4 tis. hospodařících domácností v kraji v roce 2011 bylo 99 % sečteno **v bytech**. **Mimo byty** (nouzové bydlení, mobilní objekty, chaty, chalupy) bylo v kraji sečteno 1,7 tis. domácností, nejčastěji tvořených jednotlivci-muži (ze 41 %). V další kategorii bydlení – **v zařízeních**, byla více než polovina domácností (57 %) tvořena úplnými rodinami bez závislých dětí a dalších 40 % neúplnými rodinami v čele se ženou.
- Na **rozdíly ve struktuře domácností mezi regiony** působí vlivy ekonomické, sociální i náboženské. Ve struktuře 133,6 tis. **rodinných domácností** (tvořených jednou rodinou) sečtených v kraji v roce 2011 představovaly **úplné rodiny** 81 % (při republikovém podílu 79 %), tedy 108,3 tis. rodin, z nichž 45,4 tis. (42 %) bylo se závislými dětmi. **Neúplné rodiny** tvořily 19 % rodinných domácností (v ČR 21 %), z nichž 13,1 tis. (52 %) bylo se závislými dětmi. Zastoupení **manželských párů** mezi úplnými rodinami v kraji (90 %) bylo ve srovnání s republikovým podílem o 1 procentní bod vyšší, zatímco podíl **faktických manželství (soužití druhá a družky)** za celorepublikovou hodnotou mírně zaostávalo.
- Jestliže v neúplných rodinách je více než třetinový podíl rodin **s jedním závislým dítětem**, v úplných rodinách se blíží pouze k jedné pětině. Naopak zastoupení rodin **se 3 a více dětmi** je vyšší v úplných rodinách (3,8 % ze všech úplných rodin oproti 2,8 % v neúplných rodinách).
- Z celkového počtu 18,4 tis. **ekonomicky závislých dětí** žijících v kraji v roce 2011 **v neúplných rodinách** jich 84 % žilo s matkou a 16 % s otcem (podíly přibližně odpovídající republikovým hodnotám). **Neúplné rodiny v čele se ženou s ekonomicky závislými dětmi** (téměř 11 tis. domácností) se na všech neúplných rodinách v kraji v roce 2011 podílely 43,2 %, což je **pátý nejnižší podíl** v mezikrajském srovnání. Na jednu úplnou rodinu se závislými dětmi připadalo v roce 2011 v kraji v průměru 1,66 dítěte, v neúplných rodinách byl tento počet 1,40. V obou případech se jedná o hodnoty **nad republikovým průměrem**.
- **Mezi 63 tisíci domácnostmi jednotlivců, které v roce 2011 tvořily 30 % všech domácností v kraji** (3. nejnižší podíl mezi kraji), **mají jednoznačnou převahu ovdovělé ženy** – v kraji v roce 2011 téměř s 30 %, **následují svobodní muži** s přibližně 18% podílem na všech domácnostech jednotlivců **a rozvedení muži** se 14 %. Přibližně do věku 23 let je zastoupení mužů a žen podle výsledků SLDB 2011 mezi domácnostmi jednotlivců téměř vyrovnané, ve vyšších věkových kategoriích počet mužů výrazně roste (maxima dosahuje mezi 30. a 35. rokem života). U žen v mladém věku není nárůst tak markantní; maximálních počtů dosahují domácnosti jednotlivců tvořené ženami až po 70. roce života (vliv dřívější úmrtnosti mužů).

- Soužití domácností jednotlivců s jinou domácností v bytě je častější u mužů (14 % ze všech domácností jednotlivců-mužů v kraji v roce 2011) než u žen (10 %). **S rostoucím věkem se podíl domácností jednotlivců bydlících v bytě samostatně zvyšuje**, a to u mužů i žen.
- **V průměru lépe technicky vybavené byty obývají úplné rodiny.** Pouze 2,1 % z nich bydlelo v době sčítání v kraji v bytech se sníženou kvalitou (bez ústředního topení s částečným příslušenstvím). U neúplných rodin přitom činil tento podíl 4,8 %. Byty se sníženou kvalitou nejčastěji obývaly vícečlenné nerodinné domácnosti (17,7 % z nich) a domácnosti jednotlivců (8,3 %), které oproti rodinným domácnostem častěji bydlí v nájemních bytech.
- **V úplných rodinách tvořených sezdánými páry zjišťujeme mnohem vyšší podíl bydlících v rodinných domech ve srovnání s nesezdanými páry.** Úplné rodiny s ekonomicky závislými dětmi přitom žijí častěji v rodinných domech než rodiny bez dětí. Neúplné rodiny v čele s mužem (oproti neúplným rodinám v čele se ženou) také častěji žijí v rodinných domech. Jednotlivci (především ženy) ve srovnání s ostatními typy domácností více preferují bydlení v bytovém domě. Z úhrnu všech domácností žijí dvě třetiny ve vlastním domě či bytě (nebo má možnost bezplatného užívání bytu), téměř pětina bydlí v nájemních bytech a téměř desetina v družstevních bytech.
- **Příjmy domácností v Pardubickém kraji nadále patří v mezikrajském srovnání k nejnižším.** Podle výsledků šetření „Životní podmínky 2018“ činily v roce 2017 průměrné roční čisté peněžní příjmy na jednoho člena domácnosti 165 350 Kč, což představuje třetí nejnižší příjmy mezi kraji za Ústeckým a Zlínským krajem a zároveň o jednu pozici horší postavení než v roce předchozím.
- V kraji lze sledovat neustálý pokles podílu domácností s průměrným čistým měsíčním **příjmem na osobu do 10 tis. Kč** (ze 38 % podle šetření před pěti lety na současných 12,6 %) doprovázené rostoucím zastoupením domácností s měsíčním příjmem na osobu v pásmu nad 15 tis. Kč (na třetinu v roce 2017). Nadprůměrný podíl v kraji mají domácnosti s příjmy 10–12 i 12–15 tis. Kč na osobu (úhrnem 55,1 %, což je nejvyšší hodnota mezi kraji). Výrazně **podprůměrné zastoupení** mají přitom domácnosti s průměrným příjmem na osobu **vyšším než 15 tis. Kč** (necelá třetina domácností při 43% republikovém průměru).
- Přibližně každá čtrnáctá domácnost v kraji (7,1 %) vychází (podle subjektivního hodnocení zjišťovaného v šetření o životních podmínkách 2018) s příjmem s velkými obtížemi a každá sedmá domácnost (14,8 %) s obtížemi. V obou případech jde o druhý nejvyšší podíl za Ústeckým krajem. **Pátý nejnižší podíl v mezikrajském srovnání mají naopak domácnosti, které se svými příjmy dle subjektivního názoru vycházejí snadno (12,9 %) či velmi snadno (1,9 %).**
- **Náklady na bydlení domácností v Pardubickém kraji patří dlouhodobě podle výsledků šetření k nejnižším mezi kraji.** Projevuje se zde mimo jiné i nadprůměrné zastoupení domácností žijících v rodinných (tedy nejčastěji vlastních) domech. Měsíční náklady na bydlení dosáhly podle zjišťování v roce 2018 v Pardubickém kraji 5 004 Kč na domácnost, což představuje třetí nejnižší měsíční náklady mezi kraji ČR za Krajem Vysočina a Jihočeským krajem (stejně pořadí jako v předchozím roce).
- V průměru vynaložily podle výsledků posledního zjišťování domácnosti v kraji na bydlení 14,9 % ze svých čistých měsíčních peněžních příjmů (v ČR 15,9 %), což byl mírně nižší podíl než při předchozím šetření. V mezikrajském žebříčku se kraj **podílem nákladů na bydlení na příjmech** zařadil na osmou nejvyšší pozici, v předchozím roce mu patřila šestá příčka.
- **Subjektivně jsou náklady na bydlení velkou zátěží pro čtvrtinu domácností v kraji,** přičemž tento podíl po předchozím pětiletém poklesu meziročně vzrostl. V mezikrajském srovnání jde o 2. nejvyšší hodnotu za Ústeckým krajem. **V dalších zjišťovaných problémech spojených s bydlením se postavení kraje dlouhodobě jeví spíše optimisticky.** Při posledním zjišťování zde byl zaznamenán nejnižší podíl domácností stěžujících si na hluk z domu či ulice v mezikrajském srovnání. Druhé nejnižší hodnoty byly pak zjištěny v případě podílu domácností potýkajících se se znečištěným okolním prostředím i vandalstvím či kriminalitou.
- Data šetření životních podmínek domácností umožňují analyzovat mimo jiné i **strukturu domácností podle způsobů péče o děti do 12 let v běžném týdnu.** I přes meziroční výkyvy (mohou být způsobené i metodikou zjišťování) je patrný dlouhodobě rostoucí trend podílu domácností využívajících pro své děti předškolní zařízení a školní družiny. Postupně se zvyšuje i podíl domácností, které využívají péče prarodičů, dalších příbuzných a známých. Naopak klesající trend je zřejmý v případě výhradní péče rodičů.

I.VII Volnočasové aktivity

- Systém **mimoškolního vzdělávání** (školní družiny a kluby, střediska volného času, domy dětí a mládeže, jazykové či základní umělecké školy) hraje důležitou roli při individuálním rozvoji dětí a mládeže i v prevenci sociálně negativních jevů (závislosti, šikana na školách, sociální vyloučení).
- Počet **školních družin** zůstává v posledních letech stabilní, v kraji působilo v roce 2018/19 celkem 251 družin (shodně s počtem základních škol) s více než 15 tisíci zapsanými účastníky (z toho 98 % tvořili žáci 1. stupně ZŠ). Družinu navštěvuje přibližně polovina všech žáků 1. stupně ZŠ v kraji – 54,5 % ve školním roce 2018/19, na 2. stupni ZŠ je podíl žáků v družinách pouze jednorozměrný. I v souvislosti s demografickým vývojem posledních let počet žáků ve školních družinách v kraji rostl.
- **Školní kluby** jsou školská zařízení poskytující zájmové vzdělávání podle vlastního školního vzdělávacího programu na základě zájmů a potřeb jednotlivých žáků. Od školní družiny se klub liší především **starším věkem** účastníků a odlišnými formami činností. V kraji působí stabilně 12 až 13 školních klubů s více než šesti sty účastníky. Až do školního roku 2015/16 postupně narůstal ve školních klubech podíl žáků 1. stupně ZŠ na 54 % ze všech účastníků, následoval pokles na 42 % ve školním roce 2018/19.
- **Střediska volného času** jsou školská zařízení, která nabízejí aktivní využití volného času všem věkovým skupinám dětí a mládeže a organizují činnosti i **pro dospělé či seniory**. V kraji jich dlouhodobě působí 18 s více než tisíci zájmovými útvary. Počet zájmových útvarů v posledních letech rostl na 1 456 ve školním roce 2018/19 (tj. nejvíce za posledních 10 let). Zvyšoval se zároveň počet přijatých účastníků, kterých bylo ve školním roce 2018/19 více než 15 tisíc, z toho 93 % dětí, žáků a studentů. Střediska pořádají i tábory a jiné pobytové akce, kterých bylo ve školním roce 2018/19 celkem 240 s téměř 7,5 tisíci účastníky.
- Ve školním roce 2018/19 navštěvovalo 30 **základních uměleckých škol** v Pardubickém kraji 15,2 tis. žáků (z toho 71 % dívek), což je **nejvíce za posledních 20 let. V přepočtu na obyvatele se kraj počtem žáků ZUŠ dlouhodobě řadí na přední místa mezikrajského srovnání.** Na tisíc chlapců ve věku 6 až 18 let připadalo ve školním roce 2018/19 v kraji 128 žáků ZUŠ (4. nejvyšší podíl v mezikrajském srovnání), na tisíc dívek stejného věku pak 325 žaček ZUŠ (3. nejvyšší podíl mezi kraji).
- Pro hodnocení zapojení mužů a žen do sportovních aktivit využíváme dostupné statistiky **České unie sportu** (ČUS), která vznikla v roce 2013 transformací z původního Českého svazu tělesné výchovy (ČSTV). V ČUS jsou **dobrovolně sdruženy** národní sportovní svazy, sportovní kluby a tělovýchovné jednoty. Je třeba brát v úvahu, že hodnocená data nemohou plně obsáhnout veškeré provozované sportovní aktivity. Zatímco rozvíjení uměleckých aktivit je doménou především dívek, **sportovním aktivitám se věnují častěji osoby mužského pohlaví**, a to napříč věkovým spektrem. Zastoupení žen mezi téměř 53,5 tisíci členy ČUS v kraji ke konci roku 2018 (28,1 %) bylo mírně pod průměrem ČR.
- Po přepočtu na 1 000 obyvatel zjišťujeme nejvyšší míru zapojení mužů i žen do sportovních aktivit ČUS mezi dorostenci ve věku 15 až 18 let. V úhrnu nejpočetnější členská základna ČUS je ve všech krajích tvořena **oddíly zaměřenými na fotbal** (30,1 % členů v kraji ke konci roku 2018, což je o 1,0 procentní bod pod průměrem ČR). Muži jsou přitom mezi fotbalisty v kraji i celé ČR zastoupeni 94,6 %. Nejvyšší podíl žen mezi sportovními oddíly s více než 500 členy naopak zjišťujeme mezi volebalisty (57 %).
- **V roce 2017** (průměr let 2016 až 2018) **využívaly počítač tři čtvrtiny domácností v kraji.** Podílem 74,4 % se kraj řadil na čtvrtou nejnižší pozici v mezikrajském srovnání (před deseti lety se přitom kraj řadil v tomto ukazateli na přední místa mezi kraji).

- V čase lze sledovat **rychlejší nárůst podílu uživatelů samotného internetu než osobního PC**, což souvisí i s rychlým rozvojem mobilních technologií. Od roku 2010 se podíl **domácností s počítačem v kraji zvýšil o 13 procentních bodů na 74 %**, ve stejné době vzrostlo zastoupení **domácností využívajících internet o 19 p. b. na 75 %**. V kraji přitom rostla míra využívání PC i internetu pomalejším tempem než v celé ČR.
- Od roku 2010 v kraji **vzrostl podíl uživatelů internetu** (ve věku 16 a více let) o 19 procentních bodů na 78 % (6. nejvyšší podíl mezi kraji), ve stejném období přitom mnohem výrazněji **přibýlo uživatelů internetu v mobilním telefonu** – z necelých 4 % na více než 40 %. Zřetelně **roste i zastoupení uživatelů internetového bankovníctví a nakupujících na internetu, významný růst je patrný i v míře využívání sociálních sítí** (od roku 2010 v kraji z 8 % na 43 %).
- V čase je patrný neustále rostoucí podíl uživatelů informačních technologií v nejmladší, střední i vyšší věkové kategorii. Zatímco v nejmladší generaci (hodnocen věk 16 až 34 let) se již podíly uživatelů internetu blíží 100 %, mezi osobami 55letými a staršími se pohybují kolem 50 %. Právě **v nejvyšší věkové skupině však v posledních letech uživatelů internetu výrazně přibývá** (v kraji rychleji než v celé ČR).
- Zřetelné rozdíly v míře a způsobu využívání internetu jsou patrné ve vazbě na nejvyšší dokončené vzdělání uživatelů. Zatímco **u vysokoškoláků se podíl uživatelů internetu pohybuje** v kraji i celé ČR **kolem 95 %**, mezi osobami **se základním vzděláním v kraji nedosahuje 30 %** (při třetinovém podílu v ČR). Z hlediska **ekonomické aktivity** nacházíme **stoprocentní zastoupení uživatelů internetu v kraji mezi studenty a přibližně třetinové mezi důchodci**.
- **Muži využívají internet (včetně internetu na mobilním telefonu) v průměru častěji (z 80,2 %) než ženy (76,3 %)**. Internet v mobilním telefonu využívalo v roce 2017 v kraji 45,9 % mužů, což je nejnižší podíl v mezikrajském srovnání, a 40,9 % žen, a to je čtvrtý nejnižší podíl mezi kraji. Podprůměrné zastoupení mají v kraji osoby **s profilem na sociálních sítích** – zastoupení mužů (42,1 %) i žen (44,0 %) bylo v kraji v roce 2017 na mezikrajském žebříčku deváté v pořadí.
- Zatímco **ženy** mnohem častěji oproti mužům vyhledávají na internetu **informace o zdraví**, **muži** se naopak častěji věnují internetovému **hraní her**. Zastoupení internetových hráčů však v kraji dlouhodobě patří k nejnižším.

II. Analytická zjištění platformy rodinné politiky a dalších aktérů rodinné politiky v kraji

Následující část koncepce vychází z demografických, ekonomických a společenských tendencí života rodin v Pardubickém kraji, uvedených v předchozí části. **Tyto tendence tvoří první část analýzy, na které je vystavěna návrhová část koncepce.**

Druhá část analýzy se skládá z **výstupů z dotazníkových šetření mezi veřejností a zaměstnavateli** a z **výstupů z odborných setkání** uskutečněných v rámci projektu Krajská rodinná politika v Pardubickém kraji v rozmezí let 2018 – 2019.

Vyvrcholením analytické části koncepce je pak **SWOT analýza**, která shrnuje všechna dosavadní analytická zjištění a vyvozuje z nich nejdůležitější potřeby k řešení, na které následně reaguje návrhová část koncepce.

II.1 Výstupy z kulatých stolů a workshopů

Projektové výstupy lze stručně definovat do následujících problematických témat, která by měla rodinná politika ve své koncepční práci akcentovat.

V dubnu roku 2018 proběhl první kulatý stůl, pořádaný v rámci přípravy krajské koncepce rodinné politiky. Účastnili se zástupci školství, a to jak pedagogové, tak zástupci úřadů a politici, kteří se oblasti školství věnují. Rovněž se účastnili zástupci sociálních služeb, kteří pracují s ohroženými rodinami, anebo v oblasti preventivních aktivit. Tématem kulatého stolu byla **prevence, výchova a vzdělávání žáků a studentů na školách v oblasti rodičovství, zdravých partnerských vztahů a v oblasti etických a morálních hodnot**.

Účastníci kulatého stolu se shodli na následujících poznatcích:

- Systém rámcových vzdělávacích programů tak, jak je ve školství v současné době nastaven, umožňuje efektivní uchopení výchovy a vzdělávání k rodičovství, zdravým partnerským vztahům, etické výchovy a výchovy k morálním hodnotám. **Konkrétní podoba výchovně vzdělávacího procesu záleží na interpretaci vzdělávacích programů každé školy.**
- **Zřizovatel školy má klíčovou roli** v tom, jak vytváří poptávku ve smyslu, jaké poslání by měla plnit škola v rámci komunity. **Zřizovatel musí mít ujasněnou vizi školy**, vytvořenou na základě komunitního plánu. Zřizovatel **má možnost zprostředkovat vzdělávání učitelů** a podpořit školu při naplňování jejího poslání.
- Jako účinný nástroj komunitního plánování lze využít **spolupráci samosprávy se školskou radou**.
- Pro podporu výchovy a vzdělávání žáků a studentů v oblasti rodičovství, zdravých partnerských vztahů a etických a morálních hodnot **je žádoucí posílení role učitelů občanské výchovy, výchovy ke zdraví a základů společenských věd jako specialistů**. Posílení role učitelů by mělo zahrnovat jejich **rozvoj v oblasti vzdělávacích a výchovných metod**. Může mít podobu certifikace nebo akreditace. Je nezbytné dbát i na **motivační složku** tohoto procesu.
- Zároveň je pro podporu výše uvedeného výchovně vzdělávacího procesu nezbytné hledat cesty, jak **podpořit odborné kompetence všech pedagogů** jejich systematickým vzděláváním.
- **Školní poradenská pracoviště mají velký potenciál** v prevenci i následném řešení patologických jevů v rámci práce s celými třídními kolektivy, který je třeba dále rozvíjet.
- K prevenci i následnému řešení patologických jevů v rodinách je **nutná systematická spolupráce resortů školství a sociálních věcí na všech úrovních** státní správy.
- Nezbytnou premisou prevence patologických jevů ve školství je **podpora komunikace mezi školou, rodičem a žákem**.
- K **posílení prestiže pedagogických pracovníků** na místní úrovni je nutné využívat forem veřejného oceňování a zviditelnění prostřednictvím médií.
- **Rozvoj výchovy a vzdělávání žáků a studentů na školách v oblasti rodičovství, zdravých partnerských vztahů a etických a morálních hodnot by měl jít ruku v ruce se snížením administrativní zátěže učitelů** jako s podpurným a zároveň motivačním prvkem tohoto procesu.
- **Mateřská a rodinná centra mohou plnit roli komunitních center** a významným způsobem se mohou podílet na podpoře vzdělávání zejména proto, že často intenzivně pracují s rodiči a znají případný výskyt obtíží v celém rodinném systému.

Workshop, při kterém zástupci služeb pro rodiny, sociálních služeb, zdravotnictví a justice řešili téma **včasné identifikace problému v rodině a efektivní spolupráce při jeho řešení**, se konal v září roku 2018. Workshop byl dokladem toho, že odborníci z různých oblastí vnímají potřebnost vzájemné spolupráce při řešení problémů v rodinách.

Účastníci workshopu se shodují na níže uvedených bodech jako zásadních pro pomoc rodinám z hlediska prevence i následného řešení vzniklých problémů:

- Při preventivních aktivitách a zejména pak **při řešení problémů je nezbytné vidět rodinu jako celek**, jako společenství osob, které se vzájemně ovlivňují.
- **Přírozenou roli v prevenci problémů v rodinách mají komunity**, přičemž tato role je významně efektivní.
- Jako **základní nástroj pro předcházení problémů v rodinách** lze vnímat **primární prevenci**, která má potenciál zejména v práci s dětmi **na školách**.
- Je nezbytné na školách **pracovat s pedagogy**, jakým způsobem **včas podchytit vznikající výchovné a vzdělávací problémy** u dětí, jak je **efektivně řešit**, a to včetně **spolupráce s příslušnými orgány sociálně právní ochrany dětí**.
- Jako důležité se jeví **pracovat formou osvěty s rodičovskou veřejností**, která primárně a zásadně ovlivňuje výskyt výchovných či vzdělávacích obtíží u dětí.
- Zásadním úkolem pro **včasnou identifikaci problému** v rodině a efektivní **spolupráci při jeho řešení** je **propojení systému služeb, a to jak meziresortně** (zdravotnictví, školství, sociální věci), **tak v rámci jednotlivých odborností**, a zároveň se ukazuje **nutnost koordinace celého systému**, která v podobě konkrétního personálního zajištění dostane odpovídající podporu.
- **Klíčovou roli** v systému řešení problémů v rodinách hraje **OSPOD**, který potřebuje odpovídající **podporu**, včetně efektivního vzdělávání pracovníků.
- **V některých oblastech chybí návaznost služeb**, například pro mladé dospělé opouštějící pěstounskou péči nebo ústavní výchovu, nebo rodiny s dětmi se zdravotním postižením starší sedmi let.
- Naopak **v některých oblastech**, a to jak **místně**, tak z hlediska nabízených **odborných činností**, se **nabídka některých služeb** pro rodiny **může překrývat**.
- Soustavně **narůstá problém nedostatku odborníků**, a to zejména dětských psychiatrů, dětských psychologů a dětských fyzioterapeutů.
- Pro podporu **koordinace a včasného předávání informací** mezi službami je na místě **zavedení a využívání funkčního informačního systému o pomoci**.
- **Pěstounská péče**, jako rychle se rozvíjející a preferovaná forma náhradní rodinné péče **vyžaduje odpovídající zasítování odborníky**.
- Při využití všech forem **náhradní rodinné péče a ústavní péče** je důležitá **práce s biologickým rodičem dítěte**.
- Do budoucna **se může stát hrozbou** pro celý systém práce s ohroženými dětmi a rodinami, že **některé aktivity** v oblasti prevence a řešení problémů v rodinách jsou **financovány z projektů EU**, a proto nemusí být dlouhodobě udržitelné.
- Významným aspektem problémů v rodinách je **finanční negramotnost** v širším kontextu.
- Problém, který přesahuje rámec krajské koncepce rodinné politiky a vyžaduje zvláštní a komplexní řešení, je **otázka bydlení pro rodiny** ve všech fázích jejich životního cyklu.

V dubnu 2019 proběhl kulatý stůl na téma **spolupráce zaměstnavatelů a veřejné správy na místní úrovni**. Účastníci, kterými byli zástupci zaměstnavatelů a státní správy a samosprávy, se zaměřili na možnosti sladění rodinného a pracovního života.

Zúčastnění se shodli na těchto bodech:

- Ke sladění rodinného a pracovního života **nepřispívají pouze benefity** pro zaměstnance.
- U sladění rodinného a pracovního života **vždy záleží na konkrétním přístupu zaměstnavatele**. Všeobecně platným pravidlem, a to jak pro soukromé firmy, tak pro úřady a státní instituce, je přístup zaměstnavatele k zaměstnancům. Zásadní je, **aby zaměstnavatel vnímal zaměstnance nejen jako prostředek k dosažení zisku**, ale měl by mu dát najevo, že **si ho váží, má zájem ho vzdělávat a vychovávat a vytvářet** mu takové **pracovní podmínky** (dle charakteru činnosti konkrétního zaměstnavatele), které **vedou ke sladění rodinného a pracovního života**.
- Pro zaměstnavatele je **jedním z nejdůležitějších kritérií úspěšnosti** mít k dispozici **kvalitní lidské zdroje**. Proto je pro zaměstnavatele důležitá **kvalita vzdělávání konkrétního zaměstnance** a také jeho **charakterový a morální profil**, který **se zásadní měrou vytváří v rodinách**.
- **Úzká spolupráce s Krajskou hospodářskou komorou Pardubického kraje a Regionální kanceláří Pardubice Agentury pro rozvoj podnikání a investic CzechInvest** je podstatou pro získávání a práci se zpětnou vazbou ve směru k aktivitám vedoucím ke sladění rodinného a pracovního života.

Kulatý stůl na téma spolupráce zaměstnavatelů a veřejné správy na místní úrovni **je úzce provázán s dotazníkovým šetřením pro zaměstnavatele**, které proběhlo na přelomu roku 2019 a 2020. Zjištění, která vyplynula z tohoto šetření, jsou uvedeny **v následující kapitole** koncepce.

Shrnutí výstupů z kulatých stolů a workshopů:

Všechny uvedené **výstupy** z projektových aktivit (realizace kulatých stolů a workshopů) **mají multidisciplinární charakter**. Na výstupech se podílela **řada odborníků z různých oborů** a každý přinesl vhléd do problematiky rodiny a rodinného života z hlediska své kompetence a odbornosti.

Na rodinu je nahlíženo **v širších souvislostech**, a to tak, aby byly zachyceny **klíčové faktory ovlivňující rodinu v celém jejím vývoji**. Zdůrazněn je **vliv vzdělávacích, zdravotnických, sociálních institucí a služeb** zaměřených na rodinu, včetně důrazu **vlivu místních komunit a zaměstnavatelů**.

Práce s rodinami, které řeší obtížnou či krizovou situaci není upozaděna, je však **postavena na roveň s dalšími důležitými aspekty** rodinného života – **výchovou dětí, preventivními aktivitami ve směru k rodině a dětem, s mezigeneračním soužitím v rodinách**, včetně starostlivosti o opuštěné a izolované osoby a seniory.

II.II Výstupy z dotazníkových šetření

Výstupy z dotazníkového šetření pro veřejnost

Kompletní výstup z šetření, včetně grafického zpracování a podrobného zpracování odpovědí respondentů, je uveden v příloze.

Celkem se analýzy zúčastnilo **957 respondentů** (59 % žen a 41 % mužů). Věková struktura odpovídá demografickým kategoriím s důrazem na aktivní složku obyvatelstva (celkem 57 % dotázaných). **53 % respondentů pochází z Pardubic** případně přilehlých obcí, ostatní z dalších okresních měst a menších obcí. Téměř dvě třetiny (**60 %**) **respondentů byly pracující osoby** (zaměstnaní, OSVČ).

Více jak polovina osob byla **v manželském** nebo jiném pevném **partnerském vztahu**. Následují svobodní, rozvedení a ovdovělé osoby. Z hlediska vzdělanostního **převažují respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou** a následně vyučení a vysokoškolsky vzdělaní. **Domácnosti** respondentů **jsou nejvíce vícečetné (rodinné)**.

Přibližně **71 % respondentů hodnotí českou společnost jako zcela nebo alespoň částečně přátelskou rodině**. Spíše ne přátelskou 25 % a zcela ne 4 %. Rozsah šetření neumožnil zjišťovat důvody negativního hodnocení.

Orientace respondentů v nabídce služeb pro rodinu je dobrá v oblasti vzdělávání a zdravotnictví, horší v oblasti sociální a volnočasových aktivit, špatná v oblasti specializovaného poradenství.

Co se týká **dostupnosti služeb v okolí bydliště respondenta**, oblast vzdělávání a zdravotnictví opět vychází nejlépe v porovnání s oblastmi sociální, specializovaného poradenství a volnočasových aktivit. **Orientace ve službách pro rodinu** je na dobré úrovni (81 % respondentů tvrdí, že se orientuje). Opět musíme připomenout, že výzkum nezjišťoval faktografickou znalost a výpověď může být zkreslena zjednodušující interpretací respondentů. U osob, které uváděly, že se neorientují, je hlavním důvodem, že se nezajímají a neměly potřebu sociální služby využívat. Podobně jako v předchozím případě, kdy většina (89 %) respondentů subjektivně hodnotí nabídku služeb pro rodinu jako dostatečnou zcela nebo částečně, tak se do odpovědí promítá fakt, že reálně žádné speciální služby včetně těch sociálních ve většině případů nepotřebovali. Tyto osobní zkušenosti se pak promítají i do hodnocení **kvality služeb**.

V rámci diskuzí odborníků na rodinnou problematiku je pravidelně řešeno téma **absence dětských psychologů, pedopsychiatrů, pediatriů a dětských fyzioterapeutů**. Jedná se o profesi, kterých je nedostatek. Respondenti pocítovali největší nedostatek dětských psychiatriů, následovaných dětskými psychology, nedostatek dětských fyzioterapeutů a pediatriů byl respondenty vnímán již méně.

Škola představuje v životě lidí klíčovou instituci. Její úloha je neustále podrobována konfrontaci mezi očekáváním rodičů a představami pedagogů. Takřka **60 % respondentů se nedomnívá, že by základní či střední školství připravovalo současné děti na život**. Částečně o podpoře ze strany školy hovoří 34 % dotázaných.

Další okruh otázek se týkal **hodnocení podmínek pro sladování pracovního a rodinného života**. Zásadní zjištění v této oblasti byla, že povědomí o existenci **dětských skupin** má nadpoloviční většina dotázaných, téměř dvě třetiny respondentů považují za rozšířený nebo částečně rozšířený benefit „**Home Office**“, ale nadpoloviční většina dotázaných se domnívá, že využívání **flexibilní pracovní doby** zaměstnavateli spíše nebo rozhodně není rozšířeným

benefitem. Zájem využívat **flexibilní pracovní dobu** by mělo 80 % dotázaných. Využívání **zkrácených úvazků** zaměstnavateli je nadpoloviční většinou hodnoceno jako spíše nebo rozhodně ne rozšířené, stejně tak by měla nadpoloviční většina respondentů zájem využívat **zkrácený pracovní úvazek**.

Společenské pojetí rodiny znamená nejenom pečovat o děti, ale také **pečovat případně o další závislé osoby (seniory, osoby se zdravotním postižením)**. 77 % respondentů se domnívá, že se v budoucnosti dostanou do situace, kdy se budou muset o takovouto osobu starat. Pokud odpovídali, že se starat nebudou, za primární příčiny uváděli (v tomto pořadí): **finanční náročnost péče, pracovní vytížení, fyzicky nebo psychicky by nezvládali péči, nemají vyhovující bytové prostory pro tuto péči**.

Jedna z klíčových otázek dotazování směřovala k **překážkám při zakládání rodin**. Jednoznačně **největší překážkou je finanční stránka** rodinného života, následuje **upřednostnění kariéry, absence bytu či dostupnost bydlení**.

Motivační faktory založení či rozšíření rodiny o další děti definovali respondenti následovně: **podpora státu, dostupné bydlení, dostupné hypotéky a bezúročné půjčky, zajištěné bydlení** a další. Zde musíme zdůraznit, že stejně jako v předchozím případě respondenti neměli na výběr žádnou možnost a sami tvořili volné odpovědi. V tomto případě celkem 21,4 % respondentů nebylo ochotno nebo je nenapadla žádná motivace pro založení rodiny.

Shrnutí výstupů z dotazníkového šetření pro veřejnost:

Interpretace dat je ovlivněna subjektivním vnímáním problematiky ze strany respondentů. U všech těchto společenskovedních dotazování se do výsledku promítá fakt, že **osoby, které s tématem nemají zkušenost, odpovídají adekvátně v kontextu reality**. Dlouhodobě je znalost sociální problematiky nižší než například problematiky zdravotnictví, školství a jiných oblastí života.

Většina respondentů vnímá nastavení české společnosti vůči rodině jako pozitivní. Analýza však tento fakt zkoumala pouze obecně bez možnosti hodnotit jednotlivé společenské participanty rodinného života (vláda, parlament, místní samospráva a jiná společenství apod.).

Respondenti se vesměs orientují v nabídkách služeb pro rodinu a hodnotí pozitivně dostupnost těchto služeb. Zde by bylo dobré komparovat jejich výpovědi v kontextu toho, jaké mají osobní zkušenosti s těmito institucemi. V síti rodinných služeb **chybí dětští psychologové a pedopsychoiatri**. **Dětské skupiny** jako nástroj sladování pracovního a rodinného života **nejsou jednoznačně prioritizovány oproti využívání pružné pracovní doby a rozšířenosti benefitu „Home Office“**. Respondenti se **ve většině případů domnívají, že v budoucnu přijde doba, kdy se budou muset starat o nějakou závislou osobu v rodině** (ne pouze o vlastní děti) a jsou do určité míry **připraveni tuto péči saturovat** (v rámci budoucích analýz doporučujeme tuto problematiku více rozpracovat a zjistit konkrétní představy), ti co neočekávají, **jsou limitováni svojí životní situací a osobnostními kompetencemi**.

Jednoznačně největší překážkou zakládání rodin je nedostatek finančních prostředků pro zajištění důstojného života, upřednostnění práce (kariéry) a absence dostupného bydlení. Jako **primární motivace k založení či rozšíření rodiny** můžeme definovat tyto faktory spokojenosti se životem: **státní podpora** (blíže nespecifikovaná), **dostupné bydlení** a další faktory spojené s bydlením (**dostupné hypotéky a půjčky na bydlení**).

Výstupy z dotazníkového šetření pro zaměstnavatele

Kompletní výstup z šetření, včetně grafického zpracování a podrobného zpracování odpovědí respondentů, **je uveden v příloze.**

Celkem se dotazování zúčastnilo **134 respondentů**, především členů zaměstnavatelských organizací (hospodářské komory a agentury CzechInvest). Zjištěné **výsledky odpovídají vesměs realitě zaměstnavatelských a zaměstnaneckých problémů, které byly zároveň identifikovány v rámci dalších činností platformy při přípravě této koncepce.**

Podařilo se zajistit **adekvátní rozložení výzkumného vzorku co do počtu pracovníků, v odvětví podnikání bylo rozvrstvení organizací zastoupeno více nekonzistentně** (čtvrtina respondentů se zabývá zpracovatelským průmyslem, po 15 % respondentů tvoří firmy podnikající ve stavebnictví a ve vodohospodářské činnosti), nicméně **výsledky přiměřeně reflektují odpovídajícím způsobem realitu.** Z hlediska sídla provozovny respondentů došlo k **zajištění odpovídající struktury dle okresů Pardubického kraje.**

První zjišťovanou skutečností byla **ochota zaměstnavatele k vytváření podmínek pro sladování rodinného a pracovního života zaměstnanců.** Otázka je postavená na tezi, že spokojený rodinný život je základním atributem společenského života a míra spokojenosti je přímo úměrná pracovnímu výkonu.

Stát v oblasti sladění rodinného a pracovního života do značné míry přenáší svou odpovědnost na zaměstnavatele. Z výsledku šetření, ve kterém 95 % respondentů odpovědělo, že **sladění rodinného a pracovního života považuje za důležitou součást svého vztahu se zaměstnanci**, můžeme jasně vidět, že zaměstnavatelé tuto roli přijímají a uvědomují si důležitost tohoto konceptu. Přitom ani negativní odpovědi neznamenaají, že by respondenti nerespektovali důležitost sladování, ale uváděli, že v nutných případech má přednost práce.

Následující série otázek se týkala **výkonnosti a loajality pracovníků díky zavádění opatření na podporu sladění rodinného a pracovního života a nákladů v souvislosti s těmito opatřeními.** Výsledek šetření jasně ukazuje, že zaměstnavatelé dostávají za svou snahu podpořit rodinný život pracovníků odměnu v podobě větší loajality (69 % zaměstnavatelů vnímá, že zavedení opatření ke sladění vede ke zvýšení výkonnosti a loajality zaměstnanců).

Zkušenosti některých organizací ukazují i na kulturní stereotypy v chování české společnosti (někteří zaměstnavatelé uvedli, že zaměstnancům jde hlavně o finanční ohodnocení, poukázali na přirozenou lenivost zaměstnanců a na zvýšení pouze spokojenosti a nikoliv anebo pouze krátkodobě produktivity).

Většina respondentů si uvědomuje význam investice do opatření ke sladování rodinného a pracovního života a vnímají ji jako nepsanou složku v rozpočtu podnikání a fungování. Přestože je tedy u respondentů chápána investice do opatření ke sladování jako jistý vklad, je v tuto chvíli brán jako běžná součást péče o pracovníky (57 % zaměstnavatelů odpovědělo, že jejich **provozní anebo osobní náklady při zavedení opatření ke sladování rodinného a pracovního života se nezmění**).

Další důležitou otázkou bylo, zda **zaměstnavatelé zjišťují potřeby zaměstnanců v prarodinných záležitostech** a způsob, kterým tak činí, případně důvody, proč potřeby nezjišťují. Jak ukazuje výsledek šetření, k nějaké formě zjišťování potřeb dochází u 77 % respondentů. V polovině zjištění však dochází pouze k příležitostnému ověřování.

Způsoby zjišťování potřeb pracovníků nejsou nijak překvapivé, jedná se o nejběžnější prostředky – rozhovor, dotazník. Musíme zmínit negativní vnímání nového zákona o ochraně osobních údajů, které přineslo dle respondentů spíše provozní komplikace. Odpovědi, které se týkají faktu, že organizace nezjišťují potřeby, se nejčastěji týkají zasahování do soukromí a nedostatku prostoru pro tuto aktivitu.

Každá aktivita směřující ke zlepšování procesů v organizaci vyžaduje zpětnou vazbu, proto následovala otázka, zda **zaměstnavatel zjišťuje spokojenost pracovníků s nastavením firemních pravidel podporujících sladění rodinného a pracovního života**. Odpovědi prakticky kopírují odpovědi z předchozí otázky – převažuje pouze příležitostné zjišťování, a to u 51 % dotázaných a 23 % zaměstnavatelů spokojenost zjišťuje pravidelně. Ani v tomto případě tedy nemůžeme hovořit o nějakém významném systému, který by byl obecně využíván. Doplnující otázka na **způsob zjišťování nebo důvod nezjišťování spokojenosti s pravidly** přinesla zcela totožné výsledky, jako předchozí doplňující otázka.

Jak vyplývá z předchozích zjištění, přesto, že si zaměstnavatelé uvědomují význam rodinného života pro pracovníky a jeho vliv na pracovní výkon, znamená to pro ně určité náklady. Z toho se odvíjí **vnímání zaměstnavatelů v případě zaměstnanců, kteří pečují o další závislé osoby (nejenom o děti, ale i seniory a osoby se zdravotním postižením či chronickým onemocněním)**. Péče znamená zvýšenou zátěž pracovníka na straně jedné, znamená ale také podporu jeho duševních vlastností, které se projeví následně i na jeho pracovním výkonu. Samozřejmě projevy péče mohou mít na pracovníka i negativní dopady.

Vnímání pečujících osob respondenty je mírně kontroverzní (pouze 14 % zaměstnavatelů vnímá zaměstnance coby rodiče pečující o děti, nebo jiné osoby v rodině jako jednoznačný přínos pro firmu, 29 % zaměstnavatelů uvádí, že přínos takovýchto pečujících osob není takový, jaký by zaměstnavatel potřeboval a téměř 31 % zaměstnavatelů vnímá přínos pečujících jako diskutabilní). Výsledky tedy ukazují, že pečující pracovníci mohou přinášet konfliktní situace a že zaměstnavatelům pečující osoby nepřinášejí vždy takový užitek, jaký by potřebovali.

Další otázka směřovala k tomu, **zda respondenti vůbec pečující osoby zaměstnávají**. Stejně jako v předchozím případě jsme v rámci šetření nezjišťovali, o jaké závislé osoby se jedná. Proto není nijak překvapivé, že více jak tři čtvrtiny respondentů tyto osoby zaměstnávají, neboť do skupiny závislých osob počítáme i děti. Zároveň se potvrdilo, že některé firmy se o tyto záležitosti u svých zaměstnanců nezajímají (téměř 9 % respondentů).

Z pohledu zaměstnavatelů vyžaduje zaměstnávání pečujících osob konkrétní veřejno-politické intervence státní správy. Zaměstnavatelé by uvítali konkrétní intervence, které by pomohly zlepšit postavení jak pracovníků, tak samotných organizací (34% zaměstnavatelů by **motivovalo k zaměstnávání pečujících osob** finanční anebo daňové zvýhodnění). Opět se potvrdila dřívější zjištění, že podpora zaměstnanců znamená zvýšené náklady, které by zaměstnavatelé rádi kompenzovali státní podporou.

Výsledky dotazování na **potřebnost podpory zaměstnavatele od státu v oblasti vytváření podmínek pro sladění pracovního a rodinného života zaměstnanců** ukazují, že většina zaměstnavatelů, konkrétně 55 %, nepotřebuje žádnou specifickou podporu, téměř 28 % pak potřebuje pouze podporu částečnou. To je mírně v rozporu s předchozími tvrzeními, že podpora prorodinných aktivit zaměstnanců stojí určité náklady. Tento fakt si lze na základě hlubší interpretace vysvětlit tím, že zaměstnavatelé spoléhají zejména na svoje schopnosti, nikoliv na podporu zvenčí.

Konkrétní klíčová doporučení zaměstnavatelů vůči politice zdůrazňují finanční podporu podnikání ze strany státu včetně daňových výhod a snížení administrativních zátěží podnikání.

Ve výsledcích šetření se také projevuje vliv velikosti zaměstnavatele, kdy menší počet pracovníků znamená minimální zájem o podporu v oblasti sladění pracovního a rodinného života zaměstnanců.

Spokojenost s fungováním společenského života je důležitým atributem efektivního fungování firem. Proto jsme zjišťovali **dostatečnou míru podpory** na jedné straně a následně jsme nechali definovat **nedostatečné aspekty podpory vytváření opatření v oblasti sladění pracovního a rodinného života zaměstnanců**. Výrazně převyšovala vyjádření o nedostatečné podpoře. Většina poznámek respondentů se týkala toho, že respondenti nejsou spokojeni se státní podporou, žádnou nepociťují, správa podnikání spíše komplikuje.

Další část dotazování se zaměřila na **motivační a demotivační faktory zaměstnavatelů pro vytváření opatření ke sladování pracovního a rodinného života zaměstnanců.**

Opět se potvrdilo, že **finanční podpora státu**, představuje jednoznačný motivátor zavádění prorodinných opatření – zcela motivační je pro téměř dvě třetiny dotazovaných, částečně motivační pak pro 22 % dotazovaných.

Nefinanční podpora státu je pro respondenty obtížně uchopitelná (spíše nebo rozhodně ne motivující je pro 46 % respondentů), vyjma změn v legislativě. V kontextu všech zjištění je však zřejmé, že respondenti dokáží realizovat celou řadu opatření bez externích intervencí. Ze strany veřejné správy chtějí konkrétní řešení.

Legislativní intervence ve prospěch prorodinných opatření považují zaměstnavatelé za důležité, stejně jako finanční podporu, jak je patrné z celého šetření. Zaměstnavatelé průběžně upozorňovali na komplikace našeho právního systému, který spíše zaměstnavatelům práci komplikuje, než by jim ji ulehčoval. Téměř 69 % dotázaných zaměstnavatelů uvedlo, že změna legislativy, která by podpořila sladění rodinného a pracovního života, by pro ně byla motivační pro zavádění prorodinných opatření.

Sdílení zaměstnanců není pro respondenty přesvědčivým nástrojem pro vytváření lepších podmínek. Výsledky šetření ukazují, že tento nástroj má celou řadu administrativních úskalí, které nekompensují zisky z tohoto motivátoru. Sdílení zaměstnanců by bylo motivací k zavádění opatření ke sladění rodinného a pracovního života jen pro 31 % dotázaných zaměstnavatelů.

Jednoznačně negativním faktorem zavádění prorodinných opatření v organizacích jsou **náklady**, které jsou s touto aktivitou spojeny. Podobně tomu je i v případě zvýšené **administrativní náročnosti**. Oba faktory odrazují od realizace opatření ke sladění rodinného a pracovního života více než tři čtvrtiny zaměstnavatelů, s mírnou převahou negativního hodnocení administrativní náročnosti (téměř 81 % zaměstnavatelů).

Opakovaně se tedy potvrdilo, že zavést opatření znamená primárně náklady (ať již konkrétní finanční, tak ty méně viditelné, jako třeba čas, spojený s administrativní činností apod.).

Podpora státu je dle názoru respondentů nedostatečná (téměř pro tři čtvrtiny zaměstnavatelů). Opět respondenti uvádějí, že nemají podporu, kterou potřebují, a vlastně ji nemají ani samotní zaměstnanci.

Zneužívání opatření je negativním faktorem do určité míry pro 52% všech respondentů. Nelze tak objektivně tvrdit, že by docházelo k nějakému zneužívání. Na straně druhé, jisté riziko tu je a zaměstnavatelé s ním musejí počítat, případně proti němu podnikat konkrétní protiopatření. To opět znamená další náklady.

Poslední část šetření se zabývala mapováním **opatření ke sladování rodinného a pracovního života, která respondenti využívají, nebo by chtěli využívat a specifikaci podpory, kterou potřebují pro zavedení a realizaci** vlastních opatření uvnitř organizace. Dále pak, **kteřích zaměstnanců v rámci organizace se opatření týkají, zda jsou opatření uvedena v dokumentech organizace, kolik zaměstnanců může využít opatření a kolik jich reálně opatření využívá** a další podotázky rozšiřující povědomí o daném okruhu problému.

Jedním z nejčastěji využívaných opatření (u více než 80 % dotázaných) zůstává **možnost převodu části dovolené do následujícího kalendářního roku**, a to přesto, že došlo k jistým úpravám v legislativě. Převod dovolené není bariérou prakticky na žádných pozicích, může se týkat jak pracovníků v provozu, tak provozních pracovníků, administrativních pracovníků i střední managementu a vedení, jak uvedlo 77 % dotázaných.

Zaměstnavatelé dle odpovědí respektují **rozvržení dovolené dle potřeb zaměstnanců** (téměř 54 % zaměstnavatelů zcela respektuje vlastní návrh čerpání dovolené zaměstnancem). V případě, že zaměstnavatel odpověděl, že rozvržení respektuje částečně (téměř 39 %

dotázaných), to znamená, že zaměstnanci také musí do určité míry respektovat potřeby provozu organizace, pro kterou pracují. Vlastní návrh dovolené byl jedním z nejvíce akceptovatelných opatření na všech pracovních pozicích, a to v téměř 80 % případů.

Sdílené pracovní místo si doposud nenalezlo významnou pozici v zaměstnaneckých strukturách, využívá jej 41 % dotázaných. Jako slabinu tohoto opatření můžeme na základě předchozích a doplňujících odpovědí uvést, že toto opatření znamená zvýšené nároky na administrativu, spolehlivost pracovníků a již mnohokrát zvýšenou finanční zátěž. Sdílené pracovní místo je opatřením, které nelze, jak uvádějí respondenti, aplikovat na každého zaměstnance z hlediska jeho pracovní pozice. Přesto, zejména u provozních profesí existuje dobrá zastupitelnost pracovníků na jedné pozici, jak uvedlo 43 % dotázaných.

Návrat (nejčastěji pracovnice) **po rodičovské dovolené na původní pracovní místo** je hojně využívaným opatřením (u téměř 90 % dotazovaných zaměstnavatelů), které je dlouhodobě mezi zaměstnavateli respektováno. Můžeme říci, že se jedná o standartní věc, která není vnímána jako cokoliv mimořádného. Navíc je toto opatření významně podepřeno legislativou.

Variabilita (kratší forma) úvazku je jedním z často poptávaných zaměstnaneckých benefitů poslední doby. Respondenti tento fakt potvrzují a pokud je to možné, tuto alternativu na svých pracovištích umožňují (88 % dotázaných zaměstnavatelů). Zároveň však respondenti opět potvrzují, že se jedná o alternativu, která není zcela zadarmo, ať již co do finanční stránky, tak té administrativní. Částečné úvazky jsou dostupným opatřením pro zaměstnance na všech pozicích ve 49 % případů, pro pracovníky v provozu ve 25 % firem, pro provozní pracovníky ve 14 %, pro administrativní pracovníky jen v 1,5 % dotázaných a pro střední management a vedení u necelých 4 % zaměstnavatelů.

Podobně jako předchozí odpověď můžeme komentovat otázku **využívání dohod o provedení práce a dohod o pracovní činnosti**. Různé formy zaměstnávání jsou všeobecně akceptovatelné a hojně využívané většinou (88 %) respondentů. V době interpretace získaných dat ale musíme upozornit, že v dohledné budoucnosti budou takto zaměstnaní pracovníci (či ti, kteří o této variantě uvažují) výrazně opatrnější v obavách o případnou finanční podporu v případě mimořádných událostí, jako je současný stav vlivem epidemie. DPP a DPČ lze využít na všech pracovních pozicích u 42 % respondentů, v 37 % je mohou využít pracovníci v provozu a v 11 % provozní pracovníci; neochota k jejich uzavírání je naopak u klíčových organizačních pozic,

Pružná pracovní doba je jedním z nejobvyklejších pracovních benefitů, který vlastně ani za benefit považovat nemůžeme. Pokud respondenti toto opatření nevyužívají (19,4 % dotázaných), je to primárně dáno provozními potřebami organizace podle druhu podnikání, ale i flexibilitou managementu. Výrobní závody mají oproti ostatním organizacím určitá omezení. Všem pracovníkům nabízí tento benefit třetina dotázaných zaměstnavatelů, pracovníkům v provozu 11 % zaměstnavatelů, provozním pracovníkům pak 31 % firem. Nejčastěji využívaným konceptem je volitelný začátek a konec pracovní doby a v ní definovaná pevná část (tedy určený čas, kdy musí být pracovník na pracovišti), a to v 78 % případů. Formu stlačeného pracovního týdne využívá 5 % firem a 18 % zaměstnavatelů volí způsob individuální domluvy s pracovníkem na základě jeho potřeb s ohledem na specifika výkonu práce.

Výkon práce mimo konkrétní pracoviště (nejčastěji tak respondenti chápali **home office**) je konceptem, který je na vzestupu a vlivem již zmiňované aktuální krize můžeme očekávat, že dojde k jeho ještě větší podpoře. Vzrůstající tendence k možnostem pracovat odjinud je patrna i v našich zjištěních. Stejně jako u předchozí otázky se opět do výsledku odpovědí promítají provozní potřeby organizace respondenta podle druhu vykonávané práce. Výkon práce z jiného místa umožňují svým zaměstnancům dvě třetiny dotázaných.

Respondenti nejčastěji umožňují odpracovat 10% pracovní doby z jiného místa mimo prostory organizace, následuje 20% možnost a dále pak polovina úvazku. Přestože respondenti uváděli, že se jedná o problematické opatření, pokud ho realizují, dostávají pracovníci značný prostor pro tuto iniciativu. Pokud se na formu tohoto opatření podíváme optikou počtu dnů

v měsíci, po které zaměstnavatel umožňuje zaměstnanci vykonávat práci z jiného místa, nejčastěji zaměstnavatelé preferují deset dní, pak pět a čtyři dny, které mohou pracovníci využít pro práci z domova. Jedná se o velmi využívaný nástroj pro skloubení povinností v rodině i zaměstnání. Rozhodujícím faktorem pro počet dní jsou jednoznačně provozní možnosti organizace.

Výsledky dotazu na **udržování kontaktu s rodiči na mateřské anebo rodičovské dovolené** nevypovídají jednoznačně (25 % respondentů uvedlo, že kontakt udržují zcela a 43 % částečně). Rozsah výzkumu neumožňoval definovat hloubku kontaktů. Spíše se musíme klonit k tomu, že dochází ke zdvořilostnímu udržování kontaktů na bázi sociálních sítí přátel. Nejedná se o systémové postupy. Téměř 54 % firem uvedlo, že možnost udržení kontaktu mají všichni zaměstnanci, ve 12 % tuto možnost mají pracovníci v provozu.

Kontakt s pracovníky na mateřské či rodičovské dovolené není ve strukturách organizace většinou ukotven. Pokud k němu dochází, je to nejčastěji prostřednictvím telefonu (nejčastěji přátelé v rámci zaměstnání), a to ve čtvrtině případů, následují setkání v rámci firemních akcí (u 21 % zaměstnavatelů) či e-mailový kontakt (preferuje 17 % firem). Osobní kontakt je až na čtvrtém místě (16 % zaměstnavatelů). Je tedy zřejmé, že se nejedná o organizované aktivity pravidelného charakteru. Výrazněji (u 11 % zaměstnavatelů) se ještě ve výsledku objevil kontakt prostřednictvím dohody o provedení práce či pracovní činnosti, kdy zaměstnavatel umožňuje zvýšení příjmu těchto osob.

IT konektivitu rodičů v průběhu jejich mateřské anebo rodičovské dovolené zachovávají respondenti pouze částečně (téměř polovina dotázaných zaměstnavatelů), primárně u pracovníků, kteří pracují alespoň v rámci nějaké dohody. Zůstává zachován pracovní e-mail. Pouze ve 25 % firem se opatření týká všech zaměstnanců, což je dáno tím, že respondenti nevyužívají pracovníky v době jejich mateřské či rodičovské dovolené pro plnění pracovních úkolů.

Více týdnů dovolené nad minimálně zákonem stanovenou dobu dává svým zaměstnancům více než polovina respondentů. Vzhledem k více jak 30 % respondentů, kteří zachovávají pouze minimální čtyřtýdenní hranici, však nelze říci, že by se jednalo o úplnou samozřejmost, neboť dalších takřka dvacet dva procent respondentů vícetýdenní dovolenou využívá pouze částečně. Pokud zaměstnavatel poskytuje dovolenou nad čtyřtýdenní rámec zákona, ve většině případů je toto opatření platné pro všechny zaměstnance, vyhrazeným pracovním pozicím jen v necelých 7 % případů.

Z výsledků dotazování je dále zřejmé, že „**sick days**“, neboli **indispoziční volno** si u respondentů doposud svoje místo nenašli, využívá je jen 43 % dotázaných. Vlivem již několikrát zmiňovaných událostí však můžeme očekávat jejich větší zavádění.

Jednoznačně nejméně využívané opatření je **zajištění péče o dítě prostřednictvím firemní mateřské školy nebo firemní dětské skupiny** (poskytuje pouze necelých 16 % dotázaných zaměstnavatelů). Musíme však konstatovat, že do odpovědí se promítají jak ustupující demografické tendence (nově narozených dětí ubývá) a také administrativní a finanční náročnost těchto typů projektů. Potenciál využití bude záležet na požadované podpoře, ke které respondenti vyzývají průběžně po celý výzkum.

V minulosti jeden z neoblíbenějších benefitů, **fond kulturních a sociálních potřeb**, někdy nazývaný **sociální fond**. Obvykle je preferována individuální podpora, případně jiné benefity. Zároveň však stále ještě skoro polovina respondentů toto opatření využívá. Pokud respondenti opatření realizují, je v drtivé většině dostupné všem pracovníkům.

Další část dotazníku se zabývala **důvody, proč respondenti uvedená opatření nevyužívají**. Jako nejvýznamnější bariéra se opakovaně objevuje finanční náročnost a provozní mantinely firem. Další častou proměnou je pak opět administrativní náročnost spojená s realizací opatření. Rozhodující je také velikost organizace, náplň práce a zájem samotných pracovníků. Zároveň byla zmiňována neefektivnost a nepotřebnost s ohledem na zájem firmy. Podrobné výsledky jsou uvedeny formou výroků v přehledové tabulce v Příloze 3.

Logickou návaznost má pak doplňující otázka na **zájem realizovat nerealizovaná opatření**. Vyplynulo z ní, že pokud respondent ve své organizaci uvedené opatření nerealizuje, spíše nemá zájem ho realizovat ani v blízké budoucnosti. Ve všech odpovědích toto negativní vyjádření převládalo. Toto téma by si v budoucnu zasloužilo další pozornost za účelem mapování, proč tomu tak je v kontextu možných motivátorů pro změnu stavu v prarodinné politice. Konkrétní odpovědi jsou opět uvedeny v Příloze 3.

Celá řada opatření (myšleno obecně) má v lidském životě spíše deklarativní charakter. Pokud jsou však ukotvená v konkrétních směrnících, či pravidlech, které jsou závazné pro určitou organizaci, je jejich vymahatelnost pro pracovníky dostupnější. Další otázka se proto zabývala tématem, které se týká **reálného ukotvení opatření ve formálních strukturách organizací**. Konkrétní výsledky, interpretované pomocí absolutních četností, jsou podrobně uvedeny v tabulce v Příloze 3, na tomto místě jsou vyjmenovány pouze nejmarkantnější výstupy.

Převod části dovolené do následujícího kalendářního roku a možnost vlastního návrhu čerpání dovolené zaměstnancem nepovažují primárně respondenti za nutné administrativně institucionalizovat. V rámci celkového pohledu je toto opatření vyžíváno a není nijak problematické. **Postup při čerpání dovolené je ve většině případů řešen individuálně.**

Sdílené pracovní místo doposud nenašlo svoje místo v organizačních strukturách firem respondentů, pokud jej zaměstnavatel realizuje, pak je **většinou řešeno individuálně**. Stejně tak je **většinou individuálně** řešen **návrat na původní místo po rodičovské dovolené** (v rámci platné legislativy), **kratší (částečné) úvazky** i **dohody o provedení práce** a **dohody o pracovní činnosti**.

Pružná pracovní doba je oproti předchozím spojeným opatřením více formalizovaná, ale i tak **převládá individuální domluva**.

Výkon práce z jiného místa je primárně pouze na domluvě mezi zaměstnavatelem a pracovníkem, nelze tvrdit, že by se jednalo o významně institucionalizované pravidlo. Podobně je tomu i u opatření týkajících se **kontaktu a IT konektivity v době mateřské a rodičovské dovolené**. Tady se jedná čistě o **individuální domluvu** mezi dvěma stranami.

Významnější postavení v dokumentech organizací mají **dovolené nad rámec zákona** a „sick days“ (indispoziční volno).

Jelikož je podpora pracovníků v oblasti mimopracovní regenerace důležitým benefitem, má opatření typu **fondů kulturních a sociálních potřeb**, neboli **sociálního fondu** i **podporu v psaných pravidlech** (např. **kolektivní smlouva**).

Další otázka směřovala ke konkrétním **počtům pracovníků, kteří mohou opatření využívat a kolik jich opatření skutečně využívá**. Počet zaměstnanců, kteří mohou opatření využívat je dle odpovědí respondentů daleko vyšší, než počet zaměstnanců, kteří opatření ve skutečnosti využívají. Výsledek tedy ukazuje, to, co se potvrzuje celou dobu interpretace. Respondenti mají rezervy ve využívání opatření, v některých oblastech jsou rezervy významnějšího charakteru. Spojující proměnnou všech opatření jsou pak úvahy nad náklady spojenými se zaváděním opatření – ať již finanční, tak administrativní v kontextu toho, že respondenti necítí významnou podporu státu pro svou činnost. Detailní grafické tabulkové rozpracování je obsaženo v Příloze 3.

Shrnutí výstupů z dotazníkového šetření pro zaměstnavatele

Takřka **95 % respondentů si uvědomuje důležitost sladování rodinného a pracovního života** jako atributu fungování vztahu pracovník – zaměstnavatel. Spokojený zaměstnanec se lépe soustředí na svůj pracovní výkon a pracuje lépe. Práce nemá znamenat ztrátu osobního života.

Díky zavádění prorodinných opatření **se zvyšuje vedle pracovního výkonu i loajalita. Snižuje se fluktuace a roste vzájemná důvěra.** Na straně druhé **jde dle názoru respondentů zaměstnancům primárně o peníze, zneužívají opatření.** Vytváření opatření znamená **zvýšené náklady** (provozní i osobní). Každý benefit něco stojí – finanční náklady, administrativní náklady. Tvorba opatření je chápána jako **podpora benefitů** pro zaměstnance.

Potřeby zaměstnanců v oblasti podpory rodiny a práce **zjišťují zaměstnavatelé příležitostně.** Nejedná se o žádná systémová opatření – nejčastěji se využívá osobní rozhovor a dotazníky. Někdy bývá snaha zjišťovat potřeby pracovníků chápána jako iniciativa narušující soukromí pracovníků. Problémovým faktorem je čas pro tuto činnost. Podobně **nesystémově je zjišťována zpětná vazba pracovníků vyjadřující spokojenost** s nastavením prorodinných pravidel. Opět jde o příležitostnou aktivitu.

Obecně **problematické je postavení pečujících osob** (pečujících o děti, ale i o seniory a další závislé osoby). Pouze necelých 15 % respondentů si myslí, že toto posiluje osobnost pracovníků a má toto pozitivní dopad na pracovníka. Většina respondentů zaměstnává tyto osoby, jedná se však primárně o pečující o děti. Opět se zde promítá určitý distanc s ohledem na narušování soukromí zaměstnanců. Opět se také potvrdilo, že **podpora zaměstnanců znamená zvýšené náklady**, které by zaměstnavatelé rádi kompenzovali státní podporou. **Motivací pro zaměstnávání pečujících by byla primárně větší podpora státu** (daně, legislativa, konkrétní finanční saturace).

Více jak polovina respondentů nepotřebuje žádnou specifickou podporu ze strany státní správy a samosprávy – postačuje výše zmiňované. Spíše vnímají **zásahy státu jako kontraproduktivní, komplikující podnikání. Malé firmy nemají potřeby vůči veřejné správě prakticky žádné.**

Motivací pro zavádění opatření je finanční podpora státu, nefinanční podpora státu v rámci administrativních opatření a změny v legislativě. Zároveň, pokud tato vyjádření negujeme, znamenají demotivační faktory při zavádění opatření a zároveň jsou i bariéry samotného podnikání.

Překážky v zavádění opatření můžeme shrnout následovně:

- Provozní překážky,
- neefektivnost,
- charakter práce,
- složitá administrativa,
- finanční náklady,
- nezáměr ze strany zaměstnanců, případně majitelů firmy.

Respondenti mají a vnímají rezervy v reálném využívání zavedených opatření. Spojující proměnnou jsou náklady na zavádění opatření. Na ty upozorňovali respondenti prakticky neustále. Včetně toho, že nepociťují žádnou podporu ze strany státu.

II.III SWOT analýza vlivů na život rodin v Pardubickém kraji

Silné a slabé stránky kraje v různých oblastech, které ovlivňují rodinný život, **vypracovala regionální platforma projektu Krajská rodinná politika expertní metodou**. Tyto poznatky byly následně a průběžně v rámci přípravy krajské koncepce rodinné politiky **ověřovány a dále rozvíjeny** pomocí výše uvedených setkání odborníků (kulatých stolů a workshopů), komunikace s veřejností (dotazníková šetření) a analýzou dostupných dat (prostřednictvím ČSÚ).

Silné stránky kraje • Bezpečnost, nízká kriminalita, kvalita všech složek integrovaného záchranného systému, • kvalita životního prostředí, • nízká nezaměstnanost, • dostatečná síť základních i středních škol, existence univerzity, • fungující síť sociálních služeb, • existence dotačních programů na podporu prarodinných aktivit na úrovni kraje, obcí, • v některých obcích funkční komunitní plánování sociálních a navazujících služeb, • kvalitní služby Poradny pro rodinu Pardubického kraje a pedagogicko-psychologických poraden, • existence školských poradenských pracovišť na školách, • většina rodin má zájem pečovat o své členy v seniorském věku v domácím prostředí, • kraj realizuje změny v péči o ohrožené děti, • rozvinutá síť mateřských center, která nabízejí vzdělávací, komunitní a poradenské aktivity, • široká nabídka pro aktivní využití volného času, • realizace krajského projektu Přátelská nemocnice.	Slabé stránky kraje • Dlouhodobě nižší mzdy a důchody v mezikrajském srovnání, • nedostatečné podmínky pro sladění rodinného a pracovního života, (nedostatek možností práce z domova, zaměstnání na zkrácený úvazek, zaměstnání s flexibilní úpravou pracovní doby apod.), • chybí koordinace krajské rodinné politiky, • nízká motivace obcí k finanční spoluúčasti na službách pro rodiny, • chybí dostupné bydlení (pro rodiny i seniory), • veřejnost má nízké povědomí o dostupných službách pro rodinu, • nejednotný přístup škol k výchově k mateřství, otcovství, zdravým partnerským vztahům a k zodpovědnému rodičovství v rámci výchovně vzdělávacího procesu, • absence systematické výuky etické výchovy na školách, • nedostatek dětských psychologů, psychiatrů, pediatriů a dětských fyzioterapeutů, • nedostatečná prostupnost a návaznost služeb pro rodiny v nouzi, seniory a osoby se zdravotním postižením.
Příležitosti • Využívání zdrojů funkčních rodin, • růst počtu obyvatel a zvyšování kvality jejich života, • vytváření příznivých podmínek pro sladění rodinného a pracovního života, • vznik a realizace strategií dostupného bydlení, • rozvoj činnosti neziskových organizací (spolků, klubů, ...) s vazbou na podporu zdravých vztahů v rodině, • rozvoj činnosti zařízení pro mimoškolní výchovu a zájmové vzdělávání, • včasná podpora rodin jako prevence jejich rozpadu, • rozvoj podpůrných služeb pro rodiny v nouzi, seniory, osoby se zdravotním postižením, • uplatňování principů Cochemské praxe s cílem včasné dohody rodičů o péči o dítě po rozchodu nebo rozvodu manželství, • podpora náhradní rodinné péče a zároveň upouštění od ústavní formy péče, • efektivní nastavení meziresortní spolupráce.	Hrozby • Dlouhodobě klesá počet úplných rodin, • roste počet domácností jednotlivců, • důsledky stárnutí populace, • obecně nízká prestiž funkční rodiny, • hodnotový systém mládeže je nekriticky ovlivněn sociálními sítěmi a médii, • mládež má nízkou povědomost o významu rodiny a manželství, • zvyšuje se nebezpečí sociální izolace v důsledku nadužívání internetu a počítačových her zejména u dětí a mládeže, • různé formy závislostí jako je drogová, gamblerství, alkoholismus, • chybí koncepčnost a provázanost podpory rodiny ze strany státu, • státní finanční podpora neodpovídá potřebám rodin, • chybí spolupráce mezi resorty na státní úrovni, • zahraniční zaměstnavatelé se sídlem mimo ČR bez zájmu o podporu regionu.

III. Závěrečné shrnutí analytické části krajské koncepce rodinné politiky

Základním nedostatkem v oblasti rodinné politiky je **nefunkčnost meziresortní spolupráce na státní úrovni**. Spolupráce je fakticky většinou deklarativní, v konkrétních případech však nefunguje efektivně. To je do jisté míry **saturováno funkční sítí sociálních a dalších souvisejících služeb na krajské úrovni**.

Pro zlepšení povědomí o významu rodiny je na místě vytvořit **koncept výchovy k rodičovství, zdravým partnerským vztahům, vztahům k seniorům a etickým a morálním hodnotám v rámci výchovně vzdělávacího procesu škol**.

Je nutné se v daleko větší míře zaměřit na **otázky vlivu významných institucí a osobností na rodinu**, s cílem zvýšit hodnotu a kredit rodiny, podporovat soudržnost v rámci rodinného systému a vyzdvihovat rodinu jako primární společenskou jednotku.

Podporovat **pomoc rodinám v rámci komunity**, například mateřská a rodinná centra.

Podporovat spolky a sdružení, které nepřímou formou utváří pozitivní morální a charakterový profil u dětí a mladistvých.

Formou edukace se zaměřit **u zaměstnavatelů na vytváření podmínek pro sladování rodinného a pracovního života**.

Rozvíjet **kvalitu vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem v kontextu lokality**, ve které zaměstnavatel provozuje svoji činnost.

V rámci možností pracovat na **ocenění rodin**, které nezatěžují sociální systém a plní své základní funkce.

Zajistit **návaznost odborných služeb** pro rodiny s dětmi, které se dostaly do obtížných životních situací a to jak v oblasti vzdělávání, tak v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb.

Všechny tyto analytické výstupy představují klíčové premisy další návrhové části koncepce rodinné politiky.

Uvedené informace jsou pouze shrnutím nejvýznamnějších skutečností, nikoliv celým analytickým materiálem. Ten tvoří přílohu tohoto koncepčního materiálu.

NÁVRHOVÁ ČÁST

Východisky přípravy návrhové části byly **teze o nezastupitelném významu rodiny ve společnosti**, které vyplývají z vědecké činnosti i z životní praxe, a z nich vycházející **vize života rodin v Pardubickém kraji**. Tyto dva základní pilíře koncepce byly **ověřeny a dále rozvinuty v analytické části** koncepce, která vrcholí **SWOT analýzou** a následným **shrnutím informací, stěžejních pro přípravu návrhové části**.

Návrhová část je tvořena **třemi zásadními strategickými cíli**, které jsou dále členěny do **deseti dílčích cílů**. K naplňování cílů dochází prostřednictvím **třiatřiceti opatření**.

Vzhledem k dlouhodobému charakteru realizace opatření rodinné politiky **koncepce zůstává na úrovni opatření, nepokračuje až na podrobnější úroveň aktivit** nebo i konkrétních projektů.

Ke každému opatření v návrhové části koncepce je připojen **stručný komentář, který přibližuje smysl opatření a popisuje nejdůležitější okolnosti realizace opatření**.

U každého opatření jsou také v obecné rovině uvedeny **ukazatelé stavu anebo indikátory plnění opatření**, které budou **konkretizovány při realizaci jednotlivých aktivit a projektů**.

Termíny plnění a odpovědnost za realizaci jsou rovněž uvedeny u jednotlivých opatření.

Odpovědnost za realizaci opatření téměř ve všech případech **vyžaduje kooperaci více subjektů**, a to jak v rámci **krajského úřadu** (příslušných odborů), tak i dalších aktérů rodinné politiky – **státních i nestátních institucí a organizací**. V případě krajského úřadu je **na prvním místě uveden odbor, jehož gesce má k opatření nejbližší vztah a předpokládá se, že bude při realizaci opatření vyvíjet hlavní iniciativu**. V případě aktérů rodinné politiky mimo krajský úřad se předpokládá odpovědnost při realizaci opatření formou **spolupráce**.

Zdroje předpokládaných nákladů jsou uvedeny vzhledem k míře obecnosti koncepce **pouze rámcově**. **Konkretizace nákladů** závisí na **způsobu realizace** jednotlivých opatření, vyplývající z **rozpočtových možností Pardubického kraje** a na **možnostech financování aktivit a projektů z jiných zdrojů** (EU, EHP, národních zdrojů apod.).

Zprávu o **naplňování koncepce každoročně projedná Rada Pardubického kraje**.

Komplexní hodnocení dosažení cílů bude probíhat v pětiletých obdobích **při aktualizaci koncepce**.

Obsah návrhové části

PŘEHLED CÍLŮ A OPATŘENÍ	40
1. OSVĚTA A VÝCHOVA KE ZDRAVÝM VZTAHŮM A PODPORA RODIČOVSTVÍ	41
1.1 ZDRAVÉ VZTAHY A PODPORA RODIČOVSTVÍ	41
1.1.1 Zdravé vztahy ve společenství a komunitní setkávání	41
1.1.2 Mezigenerační soužití	42
1.1.3 Vzdělávací aktivity pro veřejnost.....	42
1.2 ZVYŠOVÁNÍ POVĚDOMÍ O VÝZNAMU RODINY	43
1.2.1 Metodická podpora a vzdělávání pedagogických pracovníků	43
1.2.2 Podpora škol při zařazování etické výchovy	43
1.2.3 Podpora škol při zařazování výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům	44
1.2.4 Rovný přístup ke vzdělávání dětí z rodin se specifickými potřebami	45
2. VYTVÁŘENÍ PŘÍZNIVÝCH PODMÍNEK PRO RODINNÝ ŽIVOT	46
2.1 PÉČE O ZDRAVÍ	46
2.1.1 Výchova k péči o zdraví	46
2.1.2 Dostupná a kvalitní zdravotnická péče	46
2.1.3 Aktivní trávení volného času	47
2.2 PODPORA ZAMĚSTNAVATELŮ A PÉČE O ZAMĚSTNANCE	48
2.2.1 Zvyšování společenské odpovědnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců	48
2.2.2 Sladění rodinného a pracovního života.....	49
2.2.3 Sdílení zkušeností zaměstnavatelů s prorodinnou politikou	50
2.2.4 Ocenění společensky odpovědného podnikání	50
2.2.5 Zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce	51
2.3 PODPORA MÍSTNÍHO SPOLEČENSTVÍ	52
2.3.1 Škola jako součást místního společenství	52
2.3.2 Podpora spolkového života v obcích	52
2.3.3 Zvyšování technické a komunikační bezbariérovosti.....	53
2.3.4 Veřejný prostor a životní prostředí	53
2.3.5 Koordinace dostupného bydlení v obcích	54
2.4 PODPORA A KOORDINACE KRAJSKÉ RODINNÉ POLITIKY	55
2.4.1 Průběžné systematické mapování potřeb rodin a potřeb obcí v oblasti rodinné politiky ..	55
2.4.2 Systémová podpora prorodinných aktivit	55
2.4.3 Zvýšení informovanosti rodin	56
2.4.4 Optimalizace procesů na krajském úřadu	56
3. PODPORA A POMOC RODINÁM V NEPŘÍZNIVÉ SITUACI	58
3.1 DOSTUPNOST ZDRAVOTNÍCH A SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	58
3.1.1 Rozvoj terénních, ambulantních a pobytových služeb.....	58
3.1.2 Dostupnost dětských psychologů a dětských psychiatrů.....	59
3.2 PODPORA PÉČE V PŘÍROZENÉM PROSTŘEDÍ.....	60
3.2.1 Podpora pečujících osob	60
3.2.2 Pokračování v implementaci změn v péči o ohrožené děti, sanace rodiny	60
3.2.3 Rozvoj pěstounské péče	61
3.3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	62
3.3.1 Podpora komunitního života	62
3.3.2 Zvýšení informovanosti o službách pro rodiny, pro seniory.....	62
3.3.3 Cíleně zaměřená prevence	63
3.4 SYSTÉMOVÁ MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE	64
3.4.1 Meziřesortní spolupráce při pomoci ohroženým rodinám a dětem	64

PŘEHLED CÍLŮ A OPATŘENÍ

Strategický cíl	Dílčí cíl	Opatření
OSVĚTA A VÝCHOVA KE ZDRAVÝM VZTAHŮM A PODPORA RODIČOVSTVÍ	ZDRAVÉ VZTAHY A PODPORA RODIČOVSTVÍ	Zdravé vztahy ve společenství a komunitní setkávání
		Mezigenerační soužití
		Vzdělávací aktivity pro veřejnost
	ZVYŠOVÁNÍ POVĚDOMÍ O VÝZNAMU RODINY	Metodická podpora a vzdělávání pedagogických pracovníků
		Podpora škol při zařazování etické výchovy
		Podpora škol při zařazování výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům
		Rovný přístup ke vzdělávání dětí z rodin se specifickými potřebami
VYTVÁŘENÍ PŘÍZNIVÝCH PODMÍNEK PRO RODINNÝ ŽIVOT	PÉČE O ZDRAVÍ	Výchova k péči o zdraví
		Dostupná a kvalitní zdravotnická péče
		Aktivní trávení volného času
	PODPORA ZAMĚSTNAVATELŮ A PÉČE O ZAMĚSTNANCE	Zvyšování společenské odpovědnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců
		Sladění rodinného a pracovního života
		Sdílení zkušeností zaměstnavatelů s prorodinnou politikou
		Ocenění společensky odpovědného podnikání
		Zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce
	PODPORA MÍSTNÍHO SPOLEČENSTVÍ	Škola jako součást místního společenství
		Podpora spolkového života v obcích
		Zvyšování technické a komunikační bezbariérovosti
		Veřejný prostor a životní prostředí
	PODPORA A KOORDINACE KRAJSKÉ RODINNÉ POLITIKY	Koordinace dostupného bydlení v obcích
		Průběžné systematické mapování potřeb rodin a potřeb obcí v oblasti rodinné politiky
		Systémová podpora prorodinných aktivit
		Zvýšení informovanosti rodin
		Optimalizace procesů na krajském úřadu
PODPORA A POMOC RODINÁM V NEPŘÍZNIVÉ SITUACI	DOSTUPNOST ZDRAVOTNÍCH A SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	Rozvoj terénních, ambulantních a pobytových služeb
		Dostupnost dětských psychologů a dětských psychiatrů
	PODPORA PÉČE V PŘIROZENÉM PROSTŘEDÍ	Podpora pečujících osob
		Pokračování v implementaci změn v péči o ohrožené děti, sanace rodiny
		Rozvoj péstounské péče
	PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	Podpora komunitního života
		Zvýšení informovanosti o službách pro rodiny, pro seniory
		Cíleně zaměřená prevence
	SYSTÉMOVÁ MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE	Meziresortní spolupráce při pomoci ohroženým rodinám a dětem

Strategický cíl:

1. OSVĚTA A VÝCHOVA KE ZDRAVÝM VZTAHŮM A PODPORA RODIČOVSTVÍ

Základním stavebním kamenem společnosti je funkční rodina. I funkční rodina však vyžaduje celou řadu široce zaměřených podpůrných opatření. Cílem těchto opatření je, aby funkce rodiny zůstaly zachovány anebo se dále rozvíjely a naplňovaly. Opatření čerpají v první řadě z přirozených zdrojů rodiny samotné a ze zdrojů místního společenství. Významným činitelem v oblasti podpory funkční rodiny je škola, která společně s rodiči zásadním způsobem formuje osobnost každého dítěte a mladého člověka.

Dílčí cíl:

1.1 ZDRAVÉ VZTAHY A PODPORA RODIČOVSTVÍ

Opatření:

1.1.1 Zdravé vztahy ve společenství a komunitní setkávání

Cílem opatření je podpořit místní společenství na úrovni obcí (nebo v případě velkých aglomerací na úrovni částí obcí), aby se jejich obyvatelé navzájem znali a měli navázané fungující vztahy. Takováto společenství dokážou přirozeně předcházet celé řadě problémů jednotlivců i problémů v rodinách, popřípadě mnoho problémů dokážou včas zachytit a efektivně je řešit, a to i bez vnější podpory.

Místem pro tvorbu společenství může být například komunitní centrum v různých významech tohoto pojmu.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet komunitních, mateřských a rodinných center v kraji
- počet aktivit s cílem podpořit zdravé vztahy ve společenství
- počet osob, které se účastní aktivit zaměřených na podporu zdravých vztahů ve společenství

odpovědnost:

- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)
- ✓ obce (spolupráce)
- ✓ neziskové organizace (spolupráce)

termíny:

- zmapování stávající situace a potřeb obcí a jejich občanů do 12/2021
- přizpůsobování dotačních programů kraje zjištěným potřebám od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

1.1.2 Mezigenerační soužití

Cílem tohoto opatření je zvýšit prestiž seniorů ve společnosti, využít potenciálu a zejména zkušeností seniorů při různých činnostech pro rodiny a jejich členy a dále ukázat, že stáří je přirozená etapa lidského života.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet realizovaných programů na podporu mezigeneračního soužití,
- počet účastníků programů v různém věku
- průběžné zjišťování názorů osob v různém věku na stáří

odpovědnost: odbor sociálních věcí KÚ

termíny:

- zmapování stávající situace v oblasti dotačních příležitostí do 12/2021
- podle potřeby rozvoj dotačních programů kraje do 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

1.1.3 Vzdělávací aktivity pro veřejnost

Cílem tohoto opatření je zvýšit povědomí veřejnosti o významu rodiny jako instituce, zvýšit kompetence osob při výběru partnera, zvýšit kompetence rodičů při výchově dětí, podpořit aktivity v období stárnutí.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet vzdělávacích aktivit
- počet účastníků aktivit v různém věku
- zjišťování názorů osob v různém věku na význam rodiny a zjišťování hodnotové orientace veřejnosti

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování stávající situace v oblasti nabídky a využití vzdělávacích aktivit do 12/2021 a dále dle potřeby
- podle potřeby rozvoj dotačních programů kraje do 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

Dílčí cíl:

1.2 ZVYŠOVÁNÍ POVĚDOMÍ O VÝZNAMU RODINY

Opatření:

1.2.1 Metodická podpora a vzdělávání pedagogických pracovníků

Cílem opatření je podpořit kompetence pedagogů při výchově a vzdělávání dětí a žáků v oblasti rodičovství, zdravých partnerských vztahů a etických a morálních hodnot a také při vytváření zdravého sociálního klimatu ve třídě z hlediska prevence sociálně-patologických jevů.

Metodickou podporu a vzdělávání lze realizovat prostřednictvím krajských příspěvkových organizací (Centrum celoživotního vzdělávání - zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje, Poradna pro rodinu Pardubického kraje, Krajské centrum primární prevence Pardubického kraje), případně i dalšími vzdělávacími institucemi.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- vytvoření vzdělávacího programu
- realizace vzdělávacího programu
- nastavení systému metodické podpory učitelů
- aplikace systému metodické podpory učitelů do praxe
- počet pedagogů, kteří získali podporu formou vzdělávání a metodické podpory
- počet pedagogů se zvýšenými kompetencemi

odpovědnost:

- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)
- ✓ Centrum celoživotního vzdělávání - zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Krajské centrum primární prevence Pardubického kraje (spolupráce)

termíny:

- vytvoření vzdělávacího programu do 6/2022
- nastavení systému metodické podpory do 6/2022
- zahájení vzdělávání od 9/2022
- zavedení systému metodické podpory do praxe od 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

1.2.2 Podpora škol při zařazování etické výchovy

Cílem opatření je podpora systémového ukotvení etické výchovy do výchovně vzdělávacího procesu v rámci školních vzdělávacích plánů. Etickou výchovu lze využít jako účinný nástroj prevence sociálně nežádoucích jevů i zlepšování školního klimatu a formování charakteru dětí. Teoretické i praktické osvojení si etických a morálních hodnot je základním předpokladem pro smysluplný rozvoj osobnosti a vytváření zdravých vztahů.

Opatření je zaměřeno na základní i střední stupeň vzdělávání.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet škol, které mají etickou výchovu systémově zařazenou ve školním vzdělávacím programu

odpovědnost:

- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování stávající situace do 6/2021
- poskytování podpory školám, které nemají etickou výchovu systémově zařazenou ve školním vzdělávacím programu od 9/2021

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

1.2.3 Podpora škol při zařazování výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům

Cílem opatření je podpořit školy základního i středního stupně vzdělávání, aby na základě rámcových vzdělávacích programů systémově implementovaly do výchovně vzdělávacího procesu prostřednictvím školních vzdělávacích plánů, především v rámci výuky občanské výchovy, výchovy ke zdraví a základů společenských věd výchovu k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům. Základem výchovy k rodičovství je zejména mravní a citová výchova.

Konkrétní systémová realizace výchovy může být zajištěna jak pedagogy školy, tak externími subjekty.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- vytvoření modelu způsobu zařazení výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům do školního vzdělávacího plánu
- vytvoření seznamu externích subjektů, které se zabývají výchovou k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům
- počet škol, které mají výchovu k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům systémově zařazenou v rámci výchovně vzdělávacího procesu a tuto výchovu realizují v rámci výchovně vzdělávacího procesu

odpovědnost:

- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)
- ✓ Centrum celoživotního vzdělávání - zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje (spolupráce)

termíny:

- zmapování stávající situace ve školách do 6/2021
- vytvoření modelu způsobu zařazení výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům do školního vzdělávacího plánu do 6/2022
- vytvoření seznamu externích subjektů, které se zabývají výchovou k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům do 6/2022
- poskytování podpory školám při zařazování výchovy k rodičovství a ke zdravým partnerským vztahům v rámci výchovně vzdělávacího procesu od 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

1.2.4 Rovný přístup ke vzdělávání dětí z rodin se specifickými potřebami

Cílem opatření je zajistit v co největší možné míře přístup ke vzdělávání a dosažení vzdělání u rodin se specifickými potřebami. Jedná se o neúplné rodiny, rodiny s členem se zdravotním postižením, rodiny se třemi a více dětmi, rodiny ohrožené chudobou.

Děti z uvedených rodin často mají horší podmínky k úspěšnému vzdělávání a následně pak k adekvátnímu pracovnímu uplatnění. Vzdělávání dětí nemusí vždy být prioritou těchto rodin, neboť řeší ze svého pohledu „důležitější“ problémy. Děti z těchto rodin bývají více ohroženy školním neúspěchem, předčasným odchodem ze vzdělávacího systému a různými sociálně patologickými jevy, což může ve svém důsledku negativně ovlivnit celou rodinu.

Opatření zahrnuje také vytváření rovných příležitostí ke vzdělávání dětí distanční formou. Preferovaným způsobem vzdělávání zůstává jeho prezenční forma, nicméně je nutné podporovat dostupnost distančního vzdělávání všem žákům a studentům.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet a poměr dětí, které úspěšně ukončí/neukončí povinnou školní docházku
- počet osob se základním vzděláním ve věkové skupině do 26 let
- počet dětí v péči OSPOD z důvodů problémů ve vzdělávání

odpovědnost:

- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)
- ✓ Centrum celoživotního vzdělávání - zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ MŠMT, MPSV (spolupráce)
- ✓ obce (spolupráce)

termíny:

- zmapování stávající situace do 6/2021
- příprava aktivit na podporu rovného přístupu ke vzdělávání dětí z rodin se specifickými potřebami ve spolupráci se školami od 9/2021

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, MŠMT, MPSV, obce

Strategický cíl:

2. VYTVÁŘENÍ PŘÍZNIVÝCH PODMÍNEK PRO RODINNÝ ŽIVOT

Kvalita života rodiny z velké části závisí na jejích vnitřních zdrojích, avšak neméně významný vliv na kvalitu života rodiny mají instituce a organizace, utvářející podmínky, ve kterých rodina žije. Jedním z nejdůležitějších cílů, ke kterým by mělo vytváření příznivých podmínek pro rodiny směřovat, je umožnit rodině trávit dostatek času společně, aby se mohli její členové věnovat sobě navzájem, upevňovat své vztahy, vychovávat děti, starat se o členy rodiny, kteří potřebují péči a zároveň aby mohli členové rodiny navazovat a udržovat vztahy s ostatními rodinami, které tvoří místní společenství.

Dílčí cíl:

2.1 PÉČE O ZDRAVÍ

Opatření:

2.1.1 Výchova k péči o zdraví

Záměrem opatření je podpořit péči o tělesné i duševní zdraví občanů jejich vlastním úsilím, především z hlediska prevence onemocnění. Opatření zahrnuje i podporu dostupnosti poradenských služeb a relevantních informací. Cílovou skupinou jsou všechny věkové skupiny.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet aktivit
- počet účastníků aktivit
- mapování, jakým způsobem osoby v různém věku pečují o své zdraví a kde získávají informace v této oblasti

odpovědnost:

- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování stávající situace v oblasti nabídky a využití výchovných aktivit do 12/2021 a dále dle potřeby
- podle potřeby rozvoj dotačních programů kraje do 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

2.1.2 Dostupná a kvalitní zdravotnická péče

Cílem opatření je zajištění zdravotnické péče z hlediska prevence – jedná se především o péči pediatrickou, praktické lékaře, stomatology, psychology, psychoterapeuty. Dostupnost a kvalita zahrnují hledisko místní, časové, informační, komunikační, finanční.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- dostatečná síť odborných služeb
- spokojenost veřejnosti s dostupností a kvalitou péče

odpovědnost:

- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ zdravotní pojišťovny (spolupráce)

termíny:

- zmapování sítě služeb do 12/2021 a dále dle potřeby
- zmapování spokojenosti veřejnosti do 6/2022 a dále dle potřeby
- podle potřeby vyplývající z mapování příprava a realizace opatření k dostatečnému zajištění péče do 12/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, zdravotní pojišťovny

2.1.3 Aktivní trávení volného času

Cílem opatření je vytvářet příznivé podmínky pro aktivní trávení volného času různých věkových a sociálních skupin se zaměřením na podporu trávení volného času rodiny společně. Zahrnuje i informovanost o možnostech trávení volného času a motivaci osob, aby volný čas trávili aktivně.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- podpora aktivit v různých oblastech
- počet účastníků aktivit
- průběžné mapování, jakým způsobem osoby v různém věku tráví volný čas a jak jsou spokojeny s nabídkou

odpovědnost:

- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor kultury, sportu a cestovního ruchu KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování stávající situace v oblasti nabídky, využití a bariér pro aktivní trávení volného času do 12/2021
- podle potřeby rozvoj dotačních programů kraje a obcí do 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

Dílčí cíl:

2.2 PODPORA ZAMĚSTNAVATELŮ A PÉČE O ZAMĚSTNANCE

Opatření:

2.2.1 Zvyšování společenské odpovědnosti zaměstnavatelů a zaměstnanců

Opatření cílí na spolupráci zaměstnavatele i zaměstnance v dané lokalitě. Cílem opatření je vytvoření podmínek pro podporu lokálních projektů zaměstnavateli a zaměstnanci.

Opatření je také zacíleno na zaměstnavatele, kteří podporují společenství v místech, kde sami působí, včetně umožnění praxí a exkurzí žáků a studentů.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- formy podpory lokálních aktivit ze strany zaměstnavatelů a zaměstnanců
- počet zaměstnavatelů, kteří podporují neziskové organizace ve své lokalitě
- počet zaměstnavatelů, kteří spolupracují se školami například v oblasti praxí a exkurzí nebo jinou formou podpory vzdělávání
- počet zaměstnavatelů, kteří podporují lokalitu prostřednictvím zaměstnanců angažovaných v různých společensky prospěšných projektech

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ odbor rozvoje KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky PK (iniciace, koordinace)
- ✓ Krajská hospodářská komora Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Regionální kancelář pro Pardubický kraj Agentury pro rozvoj podnikání a investic CzechInvest (spolupráce)
- ✓ Regionální agrární komora Pardubického kraje (spolupráce)

termíny:

- zmapování spolupráce zaměstnavatelů a škol do 3/2022
- zmapování stávajících forem podpory lokálních projektů zaměstnavateli a zaměstnanci do 6/2022
- příprava setkání pro zaměstnavatele, která je mají motivovat k podpoře lokálních neziskových organizací, spolupráci se školami a podpoře angažovaných zaměstnanců do 9/2022
- realizace setkání pro zaměstnavatele, která je mají motivovat k podpoře lokálních neziskových organizací, spolupráci se školami a podpoře angažovaných zaměstnanců od 9/2022
- realizace společných setkání zaměstnavatelů a zástupců škol za účelem rozvoje jejich spolupráce od 9/2022

předpokládaný zdroj nákladů: organizace zaměstnavatelů, kraj

2.2.2 Sladění rodinného a pracovního života

Cílem opatření je nastavení podpory a motivačních aktivit pro veřejnou správu a firemní sektor jakožto zaměstnavatele k sladění rodinného a pracovního života jejich zaměstnanců.

K naplnění opatření přispěje podpora místní a lokální ekonomiky, řešení lokální zaměstnanosti, snížení dojížděky do zaměstnání, uplatňování zkrácených pracovních úvazků, nabídka DPP anebo DPČ, pružné rozvržení pracovní doby, možnost práce z domova, flexibilní opatření v oblasti dovolené, (možnost vlastního návrhu čerpání dovolené zaměstnancem, poskytování indispozičního volna - sick days), sdílená pracovní místa, možnost návratu na původní pracovní pozici po rodičovské dovolené, nabídka kontaktu zaměstnavatele s rodičem na mateřské a rodičovské dovolené a postupné zapojování rodičů na rodičovské dovolené do přiměřených pracovních aktivit, zajištění péče o dítě (firemní mateřská škola, dětská skupina anebo mikrojesle, zabezpečení péče o dítě v době prázdnin), zřizování firemních fondů kulturních a sociálních potřeb nebo sociálních fondů.

Cílem je zajistit zaměstnancům více času, aby se mohli věnovat své rodině.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet zaměstnavatelů realizujících prorodinná opatření
- počet forem prorodinných opatření realizovaných jednotlivými zaměstnavateli
- počet zaměstnanců využívajících opatření realizovaná jednotlivými zaměstnavateli
- počet zaměstnanců dojíždějících za prací
- spokojenost zaměstnanců se sladěním rodinného a pracovního života

odpovědnost:

- ✓ Krajský úřad (v roli jednoho ze zaměstnavatelů a jako příkladu dobré praxe)
- ✓ zaměstnavatelé
- ✓ MPSV (spolupráce)
- ✓ Tripartita Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Regionální rada Pardubického kraje ČMKOS (spolupráce)

termíny:

- zmapování stávající situace a potřeb zaměstnavatelů a zaměstnanců s využitím dat z dotazníkových šetření při přípravě této koncepce do 12/2021
- příprava setkání pro zaměstnavatele, která je mají motivovat ke vzájemné spolupráci a k realizaci prorodinných opatření do 9/2022
- realizace setkání pro zaměstnavatele, která je mají motivovat ke vzájemné spolupráci a k realizaci prorodinných opatření od 9/2022
- realizace opatření na základě informací zjištěných při mapování a setkávání zaměstnavatelů od 9 /2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, zaměstnavatelé

2.2.3 Sdílení zkušeností zaměstnavatelů s prorodinnou politikou

Hlavním cílem tohoto opatření je vzájemná inspirace zaměstnavatelů, aby ve svých firmách zaváděli opatření na podporu rodinného života zaměstnanců.

Východiskem opatření je, že zaměstnavatelé budou realizovat jen taková opatření, která jim dávají smysl. Smysl konkrétního prorodinného opatření spatří zaměstnavatelé nejlépe, pokud jim jej osvětlí osoba, která má vlastní zkušenosti s implementací opatření ve své podnikatelské činnosti.

Důležitou aktivitou v této oblasti je pomoc zaměstnavatele rodinám zaměstnanců v nepříznivé životní situaci.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- počet prorodinných opatření realizovaných
- počet setkání zaměstnavatelů
- počet účastníků těchto setkání
- výzkum spokojenosti zaměstnanců s realizovanými opatřeními

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí
- ✓ Krajská hospodářská komora Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Regionální kancelář pro Pardubický kraj Agentury pro rozvoj podnikání a investic CzechInvest (spolupráce)
- ✓ Regionální agrární komora Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Tripartita Pardubického kraje (spolupráce)
- ✓ Regionální rada Pardubického kraje ČMKOS (spolupráce)

termíny:

- zmapování stávající situace a potřeb zaměstnavatelů a zaměstnanců do 12/2021
- pořádání setkání zaměstnavatelů od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, zaměstnavatelé

2.2.4 Ocenění společensky odpovědného podnikání

Cílem tohoto opatření je z pozice Pardubického kraje pravidelně oceňovat takové subjekty a organizace, které se po všech stránkách chovají odpovědně a příkladně.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- realizace oceňování
- počet zapojených zaměstnavatelů

odpovědnost: samospráva kraje

termíny: pravidelné a průběžné oceňování zaměstnavatelů

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, organizace zaměstnavatelů

2.2.5 Zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce

Cílem tohoto opatření je přímá podpora znevýhodněných zaměstnanců, ale i podpora zaměstnavatelů, kteří znevýhodněné zaměstnance zaměstnávají, nebo je chtějí zaměstnávat. Znevýhodnění zaměstnance v kontextu rodiny spočívá především v jeho péči o jiného člena rodiny nebo v prostředí rodiny se specifickými potřebami.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- vytvoření opatření na podporu znevýhodněných zaměstnanců
- realizace opatření na podporu znevýhodněných zaměstnanců
- počet podpořených zaměstnavatelů
- počet podpořených zaměstnanců

odpovědnost:

- ✓ Úřad práce
- ✓ zaměstnavatelé
- ✓ Krajský úřad PK (v roli jednoho ze zaměstnavatelů a jako příkladu dobré praxe)

termíny: příprava a realizace opatření na podporu znevýhodněných zaměstnanců - průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: MPSV (Úřad práce), zaměstnavatelé, kraj

Dílčí cíl:

2.3 PODPORA MÍSTNÍHO SPOLEČENSTVÍ

Opatření:

2.3.1 Škola jako součást místního společenství

Cílem opatření je podpořit obce, aby vnímaly školu jako efektivní nástroj k formování místního společenství. Zároveň je cílem opatření podporovat vedení škol při vytváření vnitřních i vnějších vztahů a pravidel škol tak, aby reagovaly na potřeby místních společenství.

Škola není chápána jako uzavřená instituce, ale jako integrální součást obce a v tomto smyslu má potenciál hrát v místním společenství jednu ze zásadních rolí. Škola má jedinečnou možnost vést své žáky, ale i jejich rodiče k žádoucímu chování a jednání a významně tak přispívat k eliminaci sociálně patologických jevů v místním společenství.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- formy zapojení škol do místních společenství
- počet setkání starostů se zaměřením na sdílení zkušeností a předávání dobré praxe
- počet setkání ředitelů škol se zaměřením na sdílení zkušeností a předávání dobré praxe
- sborník dobré praxe

odpovědnost:

- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ obce (spolupráce)
- ✓ školy (spolupráce)

termíny:

- zmapování spolupráce škol a obcí do 12/2021
- příprava společných setkání ředitelů škol a starostů do 6/2022
- realizace společných setkání ředitelů škol a starostů od 9/2022
- vznik sborníku dobré praxe do 6/2024
- prezentace sborníku dobré praxe školám a obcím od 9/2024

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

2.3.2 Podpora spolkového života v obcích

Cílem opatření je systémová podpora spolkové činnosti, mimoškolního vzdělávání, dobrovolnictví (individuálního, firemního i poskytovaného úřady).

Spolkový život je jednou z důležitých součástí místního společenství. Neziskové organizace, jejichž prostřednictvím se spolkový život nejčastěji odehrává, tak mají výrazný formativní charakter ne jen pro svoje členy, ale pro celou společnost.

Vztah obcí vůči spolkové činnosti nespočívá jen ve finanční podpoře.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- formy podpory spolkového života obcemi a krajem
- výše podpory spolkového života obcemi a krajem

odpovědnost:

- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ obce
- ✓ neziskové organizace (spolupráce)

termíny:

- zmapování forem podpory kraje a obcí do 12/2021
- v případě potřeby příprava a realizace změn ve formách podpory od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: obce, kraj, MŠMT, MV, MPSV, neziskové organizace

2.3.3 Zvyšování technické a komunikační bezbariérovosti

Cílem opatření je systémové zaměření se na bezbariérovost především veřejných prostor i na komunikační bezbariérovost ve smyslu srozumitelnosti a dostupnosti informací pro různé skupiny osob se specifickými potřebami. Opatření je zaměřeno na aktivity ovlivnitelné z pozice kraje potažmo obce, ale může obsahovat i podněty pro systémové řešení na centrální úrovni.

Opatření navazuje na Krajský plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování technických a komunikačních bariér pro osoby se specifickými potřebami v krajských a obecních organizacích
- počet odstraněných technických a komunikačních bariér pro osoby se specifickými potřebami v krajských a obecních organizacích

odpovědnost:

- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)
- ✓ obce

termíny:

- mapování technických a komunikačních bariér pro osoby se specifickými potřebami v krajských a obecních organizacích do 12/2022 a dále průběžně
- odstraňování technických a komunikačních bariér pro osoby se specifickými potřebami v krajských a obecních organizacích - průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: obce, kraj

2.3.4 Veřejný prostor a životní prostředí

Cílem opatření je systémové vytváření příznivých podmínek pro rodinný život ve veřejných prostorech a péči o životní prostředí nejen ve smyslu ekologie. Opatření zahrnuje i sdílení příkladů dobré praxe v rámci kraje, na celorepublikové úrovni i ze zahraničí.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování potřeb a využití veřejných prostorů rodinami
- zmapování přizpůsobování veřejných prostorů potřebám rodin
- zmapování úrovně životního prostředí
- počet rozvojových opatření v obcích a na úrovni kraje v oblasti přizpůsobení veřejných prostor potřebám rodin
- počet opatření na podporu životního prostředí v obcích a na úrovni kraje

odpovědnost:

- ✓ odbor životního prostředí a zemědělství KÚ
- ✓ odbor regionálního rozvoje KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování úrovně životního prostředí do 12/2021
- zmapování potřeb a využití veřejných prostorů rodinami do 6/2022
- zmapování přizpůsobování veřejných prostorů potřebám rodin do 6/2022
- příprava a realizace opatření na přizpůsobení veřejných prostor potřebám rodin od 7/2022

předpokládaný zdroj nákladů: obce, kraj, MMR, MŽP

2.3.5 Koordinace dostupného bydlení v obcích

Kraj ze své pozice přímo nerealizuje projekty v oblasti bydlení, nicméně je kompetentní koordinovat uspokojování potřeb rodin v oblasti bydlení ve spolupráci s obcemi a vytvářet pro obce metodické zázemí. Opatření zahrnuje také podávání podnětů pro smysluplné nastavení dotačních programů na centrální úrovni v oblasti bydlení, a to na základě zkušeností získaných při spolupráci s obcemi.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- monitoring potřeb rodin v oblasti bydlení
- počet a způsob využití a šíření metodických materiálů a sborníků dobré praxe vytvořených centrálními orgány státní správy

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor rozvoje KÚ
- ✓ odbor majetkový, stavebního řádu a investic KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (koordinace, iniciace)
- ✓ obce (spolupráce)
- ✓ MMR (spolupráce)
- ✓ MPSV (spolupráce)

termíny:

- zmapování potřeb rodin v oblasti bydlení do 12/2022 a dále průběžně
- využití a šíření metodických materiálů a sborníků dobré praxe vytvořených centrálními orgány státní správy - průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: opatření nevyžaduje náklady

Dílčí cíl:

2.4 PODPORA A KOORDINACE KRAJSKÉ RODINNÉ POLITIKY

Opatření:

2.4.1 Průběžné systematické mapování potřeb rodin a potřeb obcí v oblasti rodinné politiky

Pro adekvátní zacílení opatření rodinné politiky je nezbytné mít k dispozici definovaný soubor analytických dat, který kontinuálně v čase popisuje vývoj potřeb rodin a obecních společenství. Sledovaná data je možné získávat a zpracovávat systematicky ve spolupráci s univerzitním prostředím a mohou být dostupnou datovou základnou pro přípravu opatření rodinné politiky pro subjekty státní správy a samosprávy na různých úrovních.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- definice souboru dat a metodiky jejich sledování
- mapování potřeb rodin a obcí podle stanovené metodiky
- počet využití dat subjekty státní správy a samosprávy

odpovědnost: odbor sociálních věcí KÚ

termíny:

- vytvoření souboru dat a metodiky do 12/2021
- mapování potřeb od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, Univerzita Pardubice

2.4.2 Systémová podpora prorodinných aktivit

Dotační podpora prorodinných aktivit je v současné době přidělována v rámci různých programů a podle různých kritérií. Je třeba napříč programy vyhodnotit, zda jsou nastavené tak, aby pokrývaly potřeby cílových skupin, vzájemně se doplňovaly, v případě potřeby na sebe navazovaly a sledovaly společné cíle. Smyslem této koordinace je zvýšení efektivity při dosahování cílů prorodinných aktivit, které jsou podporovány. Vytvoření systému podpory se týká jak dotačních programů kraje navzájem mezi sebou, tak i dalších forem podpory.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování dotační podpory prorodinných aktivit
- výše dotační podpory prorodinných aktivit
- hodnocení efektivity podpořených aktivit

odpovědnost:

- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (koordinace, iniciace)

termíny:

- zmapování dotační podpory prorodinných aktivit do 12/2021
- vyhodnocení efektivity podpořených aktivit do 6/2022 a průběžně
- v případě potřeby příprava modifikace dotačních programů do 6/2023
- realizace systémové dotační podpory od 1/2024

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce, ministerstva

2.4.3 Zvýšení informovanosti rodin

Cílem opatření je poskytovat rodinám dostupné, ucelené, strukturované, srozumitelné informace o dění v kraji, které jsou různým způsobem důležité nebo zajímavé pro rodinu. Příležitostí k rozvoji informovanosti rodin je již fungující webová stránka krajprorodinu.cz, webové stránky Pardubického kraje, profil Pardubického kraje na Facebooku a časopis „Rodina“.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- návštěvnost webových stránek kraje se zaměřením na rodinu a rodinnou politiku
- propagace krajských webů, profilů na sociálních sítích a časopisu Rodina mezi aktéry rodinné politiky a mezi širokou veřejností
- hodnocení krajských webů, profilů na sociálních sítích a časopisu Rodina veřejností a aktéry rodinné politiky
- zmapování povědomí veřejnosti o informacích uváděných na krajských webech, profilech na sociálních sítích a v časopisu Rodina
- zmapování dalších možných forem komunikace s rodinami

odpovědnost:

- ✓ oddělení komunikace a vnějších vztahů KÚ
- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (koordinace, iniciace)

termíny:

- zhodnocení stávající podoby krajských webů a profilů na sociálních sítích z hlediska rodiny a rodinné politiky a časopisu Rodina do 6/2021
- vytvoření propagační strategie informací pro rodiny na krajských webech, profilech na sociálních sítích a propagační strategie časopisu Rodina vůči veřejnosti do 6/2021
- navázání a rozvoj spolupráce s aktéry rodinné politiky, jejichž informace se budou zveřejňovat na krajských webech, profilech na sociálních sítích anebo v časopisu Rodina a plnění webů, profilů a časopisu těmito informacemi do 6/2021 a dále průběžně
- v případě potřeby modifikace podoby webů, profilů anebo časopisu do 6/2022
- propagace webů, profilů a časopisu mezi širokou veřejností od 7/2021
- hodnocení efektivity webů, profilů a časopisu do 12/2021 a dále každoročně
- zmapování dalších možných forem komunikace s rodinami do 12/2022
- v případě potřeby rozvoj dalších forem komunikace s rodinami od 1/2023 a dále průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

2.4.4 Optimalizace procesů na krajském úřadu

Vzhledem k tomu, že rodinná politika je průřezová a svým charakterem se dotýká gescí různých resortů, je k jejímu systémovému uchopení v rámci krajského úřadu nezbytná podpora politického vedení kraje i úředního aparátu.

Implementace rodinné politiky do struktury kraje je proces, který předpokládá spolupráci všech dotčených resortů tak, aby včlenění rodinné politiky do struktury kraje bylo efektivní vzhledem k vnitřním procesům úřadu i vzhledem k vnějším vztahům.

Na místě se ukazuje zřízení pozice krajského koordinátora rodinné politiky.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování procesů úřadu souvisejících s rodinnou politikou
- systematizace agendy rodinné politiky
- realizace agendy rodinné politiky

odpovědnost: krajský úřad

termíny:

- zmapování procesů úřadu souvisejících s rodinnou politikou do 3/2021
- systematizace agendy rodinné politiky do 6/2021
- realizace agendy rodinné politiky od 6/2021

předpokládaný zdroj nákladů: kraj

Strategický cíl:

3. PODPORA A POMOC RODINÁM V NEPŘÍZNIVÉ SITUACI

Nepříznivá situace rodiny může mít nejrůznější příčiny. Může postihnout rodinu jako celek, nebo některého z jejích členů, ale následně ovlivní i další členy rodiny. Může vznikat uvnitř rodiny, vlivem prostředí, ve kterém rodina žije i kombinací vnitřního i vnějšího prostředí. Vzhledem k velké různosti příčin vzniku nepříznivé situace, je třeba vytvářet celou škálu opatření, která členům rodiny pomůžou a podpoří je při řešení následků nepříznivé situace.

Cílem je, aby opatření byla dostupná, přicházela včas, byla kvalitní, přesně zaměřená a při řešení nepříznivé situace využívala vlastních zdrojů rodiny a jen je doplňovala tam, kde vlastní síly rodiny nestačí. Základem těchto atributů opatření na podporu a pomoc rodinám v nepříznivé situaci je fungující meziprofesní spolupráce.

Dílčí cíl:

3.1 DOSTUPNOST ZDRAVOTNÍCH A SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Opatření:

3.1.1 Rozvoj terénních, ambulantních a pobytových služeb

Opatření pracuje s rozvojem služeb jako s plánovaným procesem, ke kterému dochází na základě zjištěných potřeb obyvatel. Akceptovanou metodou rozvoje služeb je komunitní plánování. Kraj má ze zákona povinnost vytvářet střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na tříleté období a na jeho základě pak vytváří každoroční akční plány.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování uspokojení potřeb obyvatel kraje v oblasti zdravotních a sociálních služeb
- počet obcí a správních obvodů ORP, které mají zpracovaný strategický materiál k plánování služeb
- počet obcí, které realizují komunitní plánování

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování uspokojení potřeb obyvatel kraje v oblasti zdravotních a sociálních služeb do 12/2021 a dále průběžně
- zmapování obcí, které realizují komunitní plánování do 12/2021
- zmapování obcí a správních obvodů ORP, které mají zpracovaný strategický materiál k plánování služeb do 12/2021
- realizace opatření k uspokojení potřeb obyvatel kraje v oblasti zdravotních a sociálních služeb na základě zmapování od 1/2022
- poskytování metodické podpory obcím při realizaci komunitního plánování a při vytváření rozvojových plánů služeb od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

3.1.2 Dostupnost dětských psychologů a dětských psychiatrů

V analytické části koncepce byl veřejností i odborníky identifikován dlouhodobě se zvyšující nedostatek těchto profesionálů. Jestliže jsme si vytkli jako jeden ze základních cílů práce s ohroženou rodinou včasné podchycení vznikajícího problému v rodině, musí následně existovat funkční síť odborníků, kteří dokážou zachycený problém efektivně řešit.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování kapacit dětských psychologů a dětských psychiatrů v kraji a jejich dostupnosti v různých oblastech kraje
- zmapování počtu neuspokojených klientů
- vytvoření opatření ke zvýšení kapacit dětských psychologů a dětských psychiatrů
- realizace opatření ke zvýšení kapacit dětských psychologů a dětských psychiatrů

odpovědnost:

- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)
- ✓ zdravotní pojišťovny (spolupráce)

termíny:

- zmapování kapacit dětských psychologů a dětských psychiatrů v kraji a jejich dostupnosti v různých oblastech kraje do 6/2021
- zmapování počtu neuspokojených klientů do 6/2021;
- vytvoření opatření ke zvýšení kapacit dětských psychologů a dětských psychiatrů do 6/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce, zdravotní pojišťovny

Dílčí cíl:

3.2 PODPORA PÉČE V PŘIROZENÉM PROSTŘEDÍ

Opatření:

3.2.1 Podpora pečujících osob

Základní, přirozenou a zároveň nejlevnější formou péče o seniory, osoby se zdravotním postižením nebo chronickým onemocněním i další osoby, které potřebují péči, je neinstitutacionalizovaná (neformální) péče poskytovaná v domácím prostředí ostatními členy rodiny, případně širším okolím v rámci místního společenství.

Jak vyplývá z dlouhodobé praxe a zároveň s tím, jak tato forma péče neustále nabývá na významu, však zároveň i tato forma péče vyžaduje plánovanou a promyšlenou síť efektivní podpory.

Rozvoj služeb pro děti i dospělé (například odlehčovacích služeb, rané péče), které, významně přispějí k podpoře neformálních pečujících.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování potřeb pečujících osob
- vytvoření podpůrných opatření v systémové podobě
- realizace podpůrných opatření
- počet podpořených pečujících osob

odpovědnost: odbor sociálních věcí KÚ

termíny:

- zmapování potřeb pečujících osob do 6/2021
- vytvoření podpůrných opatření v systémové podobě do 12/2021
- realizace podpůrných opatření od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

3.2.2 Pokračování v implementaci změn v péči o ohrožené děti, sanace rodiny

Pardubický kraj realizoval v letech 2015 – 2017 projekt, v jehož rámci vznikly transformační plány pro dětské domovy a dětská centra. Transformační plány, jejichž cílem je institucionální péči v těchto zařízeních co nejvíce přiblížit životu v běžné rodině, se postupně uskutečňují, v jejich naplňování je ale třeba pokračovat. Sanace rodiny je efektivní metodou preventivní sociální práce v případech ohrožení vývoje dítěte a předchází nutnosti pobytu dítěte v institucionální péči.

indikátor plnění:

- zmapování saturace potřeb ohrožených rodin službami sanace rodiny
- pokračování implementace změn v péči o ohrožené děti
- rozvoj aktivit na podporu sanace rodiny
- implementace změn v péči o ohrožené děti
- realizace aktivit na podporu sanace rodiny
- počet dětí žijících v transformovaných zařízeních
- počet rodin a členů rodin sanovaných sociálními a návaznými službami

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování saturace potřeb ohrožených rodin službami sanace rodiny do 6/2021
- pokračování implementace změn v péči o ohrožené děti - průběžně
- rozvoj aktivit na podporu sanace rodiny - průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

3.2.3 Rozvoj pěstounské péče

Pěstounská péče umožňuje kvalitní život v rodině dětem, o které se z různých důvodů nemohou nebo neumí postarat vlastní biologičtí rodiče, a které by jinak musely být umístěny do ústavní péče nebo které by v ní musely setrvat. Opatření cílí na osvětovou činnost v oblasti pěstounské péče mezi laickou i odbornou veřejností a na rozvoj procesů, které jsou pro poskytování pěstounské péče nezbytné.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování současného stavu pěstounské péče v kraji
- rozvoj pěstounské péče
- počet dětí umístěných v pěstounské péči

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování současného stavu pěstounské péče v kraji do 6/2021
- postupný rozvoj pěstounské péče - průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

Dílčí cíl:

3.3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Opatření:

3.3.1 Podpora komunitního života

Opatření je založeno na poznatku, že komunity samy o sobě, při poskytnutí odpovídající podpory ze strany odborných služeb a samosprávy, dokážou čelit vzniku mnoha sociálně patologických jevů. Předpokladem je identifikace jedinců s komunitou, zapojení se do života komunity a soulad s hodnotami uznávanými v komunitě.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování potřeb a nabídky komunitních aktivit vedoucích k prevenci vzniku sociálně patologických jevů
- rozvoj komunitních aktivit vedoucích k prevenci vzniku sociálně patologických jevů

odpovědnost:

- ✓ dotčené odbory KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)
- ✓ obce (spolupráce, realizace)

termíny:

- zmapování potřeb a nabídky komunitních aktivit vedoucích k prevenci vzniku sociálně patologických jevů do 12/2021
- rozvoj komunitních aktivit vedoucích k prevenci vzniku sociálně patologických jevů od 1/2022

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

3.3.2 Zvýšení informovanosti o službách pro rodiny, pro seniory

Povědomí o službách pro rodiny a pro seniory je dlouhodobě na nízké úrovni. Vyplývá to jednak z poznatků odborníků, které jsou uvedeny v analytické části koncepce, ale zároveň to samé vyplynulo i z dotazníkového šetření pro veřejnost. Rodiny a obzvláště senioři tak mohou setrávat v nepříznivé životní situaci, aniž by věděli, že existuje služba, která by jim mohla pomoci. Nepříznivá životní situace se tak může prohlubovat a její řešení se stává obtížnějším.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování problémů vzniklých nízkou mírou informovanosti
- vytvoření katalogu služeb
- vytvoření systému informovanosti občanů o nabídce služeb
- počet osob, jejichž informovanost se zvýšila

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)
- ✓ obce (spolupráce)

termíny:

- zmapování problémů vzniklých nízkou mírou informovanosti do 12/2021
- vytvoření katalogu služeb do 12/2021
- vytvoření systému informovanosti občanů o nabídce služeb do 12/2022
- systémové informování veřejnosti o službách od 1/2023

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

3.3.3 Cíleně zaměřená prevence

Opatření se zaměřuje na sociálně patologické jevy, které se ve společnosti objevují dlouhodobě a ohrožují nebo jinak negativně ovlivňují široké skupiny obyvatel kraje (například bezdomovectví, různé formy závislostí, zadluženost, sociální izolace, problematika ICT a internetových sociálních sítí, šikana, domácí násilí). Opatření zahrnuje také podporu služeb, které poskytují různé formy preventivních aktivit (například v oblasti finanční gramotnosti).

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování nejvíce ohrožujících a rozšířených sociálně patologických jevů
- zmapování preventivních aktivit zaměřených na eliminaci těchto jevů
- vytvoření systému preventivních aktivit
- počet preventivních aktivit
- počet osob, které se preventivních aktivit zúčastnily

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)

termíny:

- zmapování nejvíce ohrožujících a rozšířených sociálně patologických jevů do 12/2021
- zmapování preventivních aktivit zaměřených na eliminaci těchto jevů do 12/2021
- vytvoření systému preventivních aktivit do 12/2022
- realizace systémových preventivních aktivit od 1/2023

předpokládaný zdroj nákladů: kraj, obce

Dílčí cíl:

3.4 SYSTÉMOVÁ MEZIRESORTNÍ SPOLUPRÁCE

Opatření:

3.4.1 Meziresortní spolupráce při pomoci ohroženým rodinám a dětem

Jedná se o podporu a rozvoj spolupráce zejména v resortech zdravotnictví – sociální věci – školství - justice. Spolupráce dosud probíhá často nahodile a na základě osobních kontaktů mezi odborníky z různých resortů. V rámci opatření má dojít k vytvoření systému meziresortní spolupráce, který má vést k včasné identifikaci problémů v rodinách a včasné pomoci ohroženým rodinám či ohroženým dětem.

ukazatel stavu / indikátor plnění:

- zmapování slabých a silných stránek v meziresortní a interdisciplinární spolupráci
- vytvoření pracovní skupiny k přípravě systému meziresortní a interdisciplinární spolupráce
- realizace systémové meziresortní a interdisciplinární spolupráce
- hodnocení dopadů systémové meziresortní a interdisciplinární spolupráce

odpovědnost:

- ✓ odbor sociálních věcí KÚ
- ✓ odbor zdravotnictví KÚ
- ✓ odbor školství KÚ
- ✓ koordinátor rodinné politiky (iniciace, koordinace)
- ✓ justice (spolupráce)
- ✓ obce (spolupráce)

termíny:

- zmapování slabých a silných stránek v meziresortní a interdisciplinární spolupráci do 12/2021
- vytvoření pracovní skupiny k přípravě systému meziresortní a interdisciplinární spolupráce do 3/2022
- realizace systémové meziresortní a interdisciplinární spolupráce od 9/2023
- hodnocení dopadů systémové meziresortní a interdisciplinární spolupráce do 6/2024 a dále průběžně

předpokládaný zdroj nákladů: kraj